

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Matěj Kreml

**Ospravedlnitelnost absolutní povahy zákazu mučení a jiného špatného
zacházení**

Diplomová práce

Olomouc 2016

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Ospravedlnitelnost absolutní povahy mučení a jiného špatného zacházení“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 30. listopadu 2016

Matěj Kreml

Mé poděkování patří Mgr. Ing. Janu Kratochvílovi, Ph.D, LL.M., za odborné vedení, ochotu a cenné poznatky.

Seznam použitých zkratek

Evropská úmluva	Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
VDLP	Všeobecná deklarace lidských práv
LZPS	Listina základních práv a svobod
Pakt	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
GSS	General Security Service
PCATI	Public Committee Against Torture in Israel

Obsah

Úvod.....	7
1 Právo na život.....	9
1.1 Právní ukotvení.....	9
1.2 Negativní a pozitivní závazky státu.....	11
2 Lidská důstojnost.....	14
2.1 Základní vymezení.....	14
2.3 Právní zakotvení lidské důstojnosti.....	15
2.4 Lidská důstojnost v judikatuře Ústavního soudu.....	16
3 Zákaz mučení a jiného špatného zacházení.....	18
3.1 Formy špatného zacházení.....	18
3.1.1 Mučení.....	18
3.1.2 Nelidské zacházení.....	19
3.1.3 Ponižující zacházení.....	19
3.2 Právní úprava zákazu mučení a jiného špatného zacházení.....	20
3.2.1 Zákaz mučení v mezinárodním právu.....	20
3.2.2 Listina základních práv a svobod.....	22
3.3 Potvrzení absolutnosti zákazu mučení a jiného špatného zacházení v judikatuře ESLP.....	22
4 Pohled na mučení v Izraeli s ohledem na vyhrocenou bezpečnostní situaci.....	24
4.1 Public Committee Against Torture in Israel v. Izrael.....	24
4.1.1 Argumenty stěžovatelů.....	25
4.1.2 Argumenty státu.....	25
4.1.3 Zpráva vyšetřovací komise.....	26
4.1.4 Posouzení věci soudem.....	26
4.2 Zhodnocení rozhodnutí soudu.....	27
5 Oprávněnost absolutní povahy zákazu špatného zacházení.....	31
5.1 Pohled na absolutní povahu zákazu špatného zacházení z pohledu etiky.....	31
5.1.1 Vymezení utilitarismu.....	31
5.1.2 Kritika utilitarismu.....	34
5.1.3 Dílčí závěr.....	37
5.2 Absolutnost zákazu mučení oproti relativnosti práva na život s přihlédnutím k lidské důstojnosti.....	40
5.2.1 Dílčí závěr.....	45
5.3 Další argumenty pro a proti absolutnosti zákazu mučení a jiného špatného zacházení.....	45

5.3.1	Argumenty pro relativizaci zákazu špatného zacházení	50
5.3.2	Dílčí závěr	51
5.3	Shrnutí.....	51
5.4	Návrh možného řešení	52
Závěr	55
Seznam použitých zdrojů	56
Abstrakt	62

Úvod

Na to zda mučit či nemučit, případně jestli použít jiné formy špatného zacházení a v jakých případech takto učinit se názory liší, a to napříč věkovými kategoriemi, politickým spektrem apod. Pohledů na danou problematiku může být několik, na jedné straně najdeme zastánce mučení a jiného špatného zacházení, na druhé straně úplné odpůrce těchto praktik a někde uprostřed se vyskytují názory, že by mučení nebo jiné špatné zacházení mělo být využíváno jen v ojedinělých situacích, přičemž ani v této názorové skupině nepanuje přesná shoda na tom, ve kterých situacích by to tedy mělo být. Právo nebýt mučen či podrobován krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení je právem absolutním. Je však toto s ohledem na všechny okolnosti správné? Nemělo by být v některých situacích umožněno do tohoto práva zasáhnout, a je vůbec mučení či jiné špatné zacházení opravdu ospravedlnitelné? Uvedený výčet otázek bude rozebrán v rámci této práce.

Z hlediska územního aspektu nebude práce členěna respektive vyhrazena primárně na konkrétní území, ale v rámci kapitoly čtyři bude náhled na Izrael jakožto zemi, jejíž situace je v této oblasti velmi vyhrocená a má dopad na danou problematiku. Především z důvodu neustálého násilí, jenž probíhá na daném území a jež se nedaří utišit.

Seznam zdrojů, ze kterých bylo čerpáno z hlediska segmentace primárně vychází z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, který svými rozhodnutími ovlivňuje pohled a vnímání právě v této oblasti a snaží se poukázat na meze, které jsou s tím provázány. Nesmí se opomenout využití internetových zdrojů, které skutečně doplňovaly informace k tomu potřebné a jež nebylo možné v rámci publikací nalézt, zejména o současné situaci Izraele. Dále bylo čerpáno z právních předpisů, monografií, komentářů, odborných článků a v neposlední řadě i ze sborníku. Aplikace metod byla podrobena především analytického charakteru a kritického zkoumání, což je odůvodněno především rozličným pohledem autorů.

Co se týče obsahové stránky bude práce členěna následovně:

1. Právo na život
2. Lidská důstojnost
3. Zákaz mučení a jiného špatného zacházení
4. Pohled na mučení v Izraeli s ohledem na vyhrocenou bezpečnostní situaci
5. Oprávněnost absolutní povahy zákazu špatného zacházení

V rámci obecné kapitoly bude zkoumáno a vymezeno obecným způsobem právo na život. Stejně tak tomu bude i ve druhé kapitole, jelikož lidská důstojnost s danou materií úzce souvisí, přičemž tomuto bude věnována pozornost i v jedné z následujících kapitol. Třetí kapitola zkoumá zákaz mučení a jiného špatného zacházení. Dále jak již bylo výše zmíněno čtvrtá kapitola bude zaměřena na Izrael, který se neustále potýká s hrozbou terorismu. Poslední a nejrozsáhlejší kapitola se bude zabývat problematikou, zdali je mučení či jiné špatné zacházení ospravedlnitelné z pohledu etiky.

1 Právo na život

Život každého jednotlivce má v dnešní době cenu, kterou nelze kvantifikovat a lidský život jako takový je dle mého názoru tím nejcennějším, čím každá živá bytost disponuje. Navíc tuto skutečnost podtrhuje základní instinkt každé živé bytosti zůstat v první řadě na živu. Již od nedávna se lidé snažili lidský život chránit, přičemž v rámci vývoje celé společnosti začali chránit nejen život svůj, ale také životy druhých. Lidský život má pro většinu zvláštní význam, a to s ohledem na fakt, že v případě úmrtí jednotlivce nelze tento stav již zvrátit.

Právo na život je právo, jehož existence není odvislá od vůle státu a náleží všem lidským bytostem, a to bez ohledu na občanství, věk, pohlaví, rasu apod. Toto právo lze, ve světle všech lidsko-právních dokumentů, jakož i s ohledem na judikaturu národních i nadnárodních soudů, označit za jedno z nejzákladnějších či nejdůležitějších práv vůbec¹ s tím, že v případě zásahu do tohoto práva, který vede k usmrcení jednotlivce, může dojít k zásadnímu a závažnému porušení tohoto práva.² Někteří autoři přitom uvádějí, že takováto konstatování jsou přinejmenším sporná, a to s odkazem na zásadu, že „všechna lidská práva jsou univerzální, nedělitelná, vzájemně závislá a provázaná,“ přičemž současně ovšem potvrzují, že právo na život má mezi ostatními lidskými právy zvláštní postavení.³ Dle mého názoru však o významu práva na život, a jeho postavení mezi ostatními lidskými právy nemůže být pochyb už jen z toho důvodu, že lidský život je jedinečný a nelze nahradit.

1.1 Právní ukotvení

O důležitosti práva na život může také vypovídat skutečnost, že je zakotveno hned v několika mezinárodních dokumentech, a to například v článku 2. Evropské úmluvy o ochraně lidských práv (dále také jen „Úmluva“), nebo v článku 3. Všeobecné deklarace lidských práv (dále jen „VDLP“ nebo „Deklarace“). Současně je toto právo také deklarováno v článku 6 Listiny základních práv a svobod, ve kterém jest stanoveno, že: „Každý má právo na život. Lidský život je hoděn ochrany již před narozením.“ a současně, že „Nikdo nesmí být zbaven života.“ přičemž je výslovně vyloučeno uložení trestu smrti. Dalším faktem podtrhujícím významnost tohoto práva je skutečnost, že je ve všech shora zmíněných dokumentech upraveno

¹usnesení Ústavního soudu ze dne 6. března 2014, sp. zn. I. ÚS 3917/11, čl. VI. odst. 2.

²KRATOCHVÍL, Jan. In KOSAR, David (ed). *Evropská úmluva o lidských právech*. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 347 (čl. 2 Úmluvy).

³Tamtéž

hned v rámci prvních ustanovení, což samo o sobě poukazuje na fakt, že aktéři a tvůrci těchto dokumentů pokládají toto právo za tak důležité, že se v rámci systematiky jednotlivých dokumentů rozhodli, aby deklarace tohoto práva byla v popředí.⁴

Dlužno podotknout, že Listina základních práv a svobod taktéž v odstavci 4. článku 6. stanovuje, že: „*Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.*“⁵ Tento odstavec směřuje na případy, kdy je daná osoba usmrcena například v důsledku užití nutné obrany, nebo oprávněného použití zbraně příslušníkem ozbrojených bezpečnostních sborů.⁶ Obdobné, avšak mnohem konkrétnější ustanovení najdeme například v Evropské úmluvě o ochraně lidských práv, která v článku 2. obsahuje taxativní výčet případů, ve kterých nedochází, v důsledku usmrcení člověka, k porušení práva na život.

Ze shora uvedeného tedy lze vyvodit jasnou relativní povahu tohoto práva, jelikož tvůrci jednotlivých lidsko-právních dokumentů stanovili výjimky, na základě kterých lze do tohoto práva zasáhnout, aniž by takovéto jednání bylo v rozporu s některým z lidsko-právních dokumentů, resp. aby došlo k porušení práva na život. Nelze současně opomenout, že například případné použití síly státními orgány musí být v daném případě a za daných okolností zcela nezbytné k dosažení sledovaného účelu⁷, přičemž dle článku 4. odst. 4 Listiny základních práv a svobod musí být šetřeno podstaty a smyslu konkrétního ustanovení⁸.

K tomuto se dále taktéž vyjádřil Evropský soud pro lidská práva, a to ve věci *McCann a další* proti Spojenému království, která se týkala protiteroristické operace proti členům skupiny IRA, když v tomto rozhodnutí posuzoval použití síly ze dvou hledisek. Jako první hledisko uvedl striktní přiměřenost použití dané síly k účelu sledujícímu ochranu osob před nezákonným násilím, přičemž jako druhé hledisko uvedl to, jestli je daná operace plánována tak, aby bylo v co největší míře eliminováno použití smrtící síly. Dle argumentace Evropského soudu pro lidská práva ve věci *McCann a další* proti Spojenému království tak právo na život patří spolu s článkem 3. Evropské úmluvy o ochraně lidských práv mezi nejdůležitější ustanovení úmluvy,⁹

⁴Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů, čl. 6.

⁵Tamtéž, čl. 6 odst. 4.

⁶zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 29, § 32.

⁷Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících, čl. 2 odst. 2.

⁸Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů, čl. 4 odst. 4.

⁹Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 27. září 1995, *McCann, Farrell a Savage proti Spojenému království*, stížnost č. 18984/91, čl. 145. Dostupné na < [http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-57943"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

příčemž v rámci zkoumání toho, zda bylo porušeno právo na život, musí být soudem uplatněna „striktní proporcionalita.“¹⁰

Soud tak v tomto rozhodnutí jasně projevil názor, že státy musí vždy velmi obezřetně plánovat dané operace, čímž na jednotlivé smluvní strany uvalil velkou zátěž. V dnešní době je totiž situace dost složitá, a to s poukazem na všudypřítomné moderní technologie, kdy případní teroristé mají spoustu prostředků, díky kterým mohou operovat prakticky kdekoli a kdykoli, přičemž pro jednotlivé státní orgány je čím dál složitější jim zabránit v páchání zločinů. Oproti tomuto by se samozřejmě dal postavit argument, že i tyto orgány disponují stále lepšími technologiemi.

Například v České republice v případě odposlechů nemůže policie odposlouchávat kohokoli a kdykoli, ale vždy potřebuje k použití takového operativně pátracího prostředku souhlas soudu, přičemž rozhodnutí soudu je taktéž otázkou času.¹¹ Z tohoto tedy vyplývá, že státy, resp. jejich orgány, které mají chránit lidské životy před takovými útoky, jsou ve značné nevýhodě.

Stát je dále v nevýhodě také z toho důvodu, že na rozdíl od teroristů, proti kterým zasahuje, musí brát ohledy i na ostatní nevinné osoby, které se například objeví na místě zásahu. Zasahující jednotky pak musí dbát zvýšené pozornosti, aby tyto osoby nebyly smrtelně ohroženy. Jsem tedy toho názoru, že aby státní orgány mohly plnit své povinnosti, potřebují v první řadě disponovat dostatečným množstvím relevantních informací. V tomto případě však vyvstává otázka, jak tohoto docílit?

1.2 Negativní a pozitivní závazky státu

Jak již bylo shora naznačeno, právo na život v sobě obsahuje závazek státu nezbavit jakoukoli osobu života, a to jak úmyslně, tak neúmyslně, přičemž jsou v rámci práva národního a mezinárodního stanoveny podmínky, kdy může dojít k usmrcení lidské bytosti. Z práva na život ovšem současně vyplývá pro jednotlivé státy povinnost, chránit své občany, jakož i jiné osoby nacházející se na jeho svrchovaném území, před újmou na životě.

Touto povinností se taktéž zabýval Evropský soud pro lidská práva, který v rámci své judikatury vymezil tři pozitivní závazky států vyplývající z práva na život. První je, aby zásahy

¹⁰KRATOCHVÍL, Jan. In KOSAŘ, David (ed). *Evropská úmluva o lidských právech*. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 348 (čl. 2 Úmluvy).

¹¹zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, § 88, § 88a.

do práva na život byly zakázány zákonem. Druhý závazek pak spočívá v tom, že na dodržování zákonů zakazujících zasahování do práva na život má být dohlíženo odpovídajícím soudním a administrativním aparátem s tím, že zásahy do práva na život mají být ze strany jednotlivých států sankcionovány. Třetím je závazek států, aby u některých situacích předešly zásahům do práva na život.¹²

S ohledem na téma práce bude práce zaměřena primárně na třetí závazek, z kterého vyplývá povinnost státu, chránit osoby nacházející se na jeho území před neoprávněnými zásahy do jejich práva na život.¹³ Tento závazek nespočívá v tom, že by státy nesly odpovědnost za výsledek, ale musí vyvinout určitou snahu, resp. prokázat, že se o výsledek dostatečně pokusily.¹⁴

Stát, resp. jeho orgány, mají tedy povinnost chránit fyzické osoby nacházející se na jeho svrchovaném území za předem stanovených podmínek. Tyto podmínky byly vymezeny velkým senátem Evropského soudu pro lidská práva, a to v případě Osman proti spojenému království. V tomto případě ESLP vyznačil podmínky, za nichž má stát povinnost chránit osoby nacházející se na jeho území. Tyto podmínky jsou dnes známe pod označením „Osman test“. Dle tohoto testu má stát povinnost chránit život v případě existence skutečného a bezprostředního nebezpečí pro život konkrétních osob, o kterém státní orgány věděly nebo vědět měly. Za splnění těchto podmínek pak mají státy povinnost udělat vše, aby dané hrozbě zabránily, přičemž dlužno podotknout, že musí učinit vše, co od nich lze rozumně očekávat.¹⁵

Co se týče požadavku, že státy musí učinit vše, co od nich lze rozumně očekávat pro to, aby hrozícímu nebezpečí zabránily, tak nutno podotknout, že tento požadavek bude vždy posuzován ad hoc, a to s přihlédnutím ke všem okolnostem daného případu. Po státech se přitom požaduje, aby prokázaly, že jednaly s náležitou péčí, resp. stěžovateli stačí v těchto případech pouze prokázat, že úřady neudělaly vše, co od nich lze rozumně očekávat.¹⁶ Ke shora uvedenému

¹²BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 228.

¹³Tamtéž, s. 232.

¹⁴KRATOCHVÍL, Jan. In KOSAŘ, David (ed). *Evropská úmluva o lidských právech*. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 365 (čl. 2 Úmluvy).

¹⁵Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 28. října 1998, *Osman proti Spojenému království*, stížnost č. 87/1997/871/1083, čl. 107. Dostupné na <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-58257"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

¹⁶Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 9. června 2009, *Opuz proti Turecku*, stížnost č. 33401/02, čl. 136. Dostupné na <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-92945"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

je však taktéž zapotřebí poznamenat, že tento závazek nesmí pro státy představovat nepřiměřené břemeno.¹⁷

Ze shora uvedeného tedy plynou podmínky, za nichž má stát povinnost zasáhnout a učinit rozumně očekávatelná opatření k ochraně života osob nacházejících se v jeho jurisdikci. Nicméně však státy nemusí mít vždy dostatek prostředků, aby mohly dané hrozbě zabránit. Vyplyvá to v případě úmyslného ohrožení života velkého počtu osob. Stát nemůže přistoupit k některým výslechovým metodám, díky kterým by se mu podařilo dané nebezpečí odstranit. V takovémto případě stát může učinit pouze to, co mu dovoluje zákon, a pokud takto učiní, soud nemůže shledat porušení jeho pozitivního závazku náležité péče plynoucího z článku 2 Úmluvy. Je ovšem správné, aby byl stát v těchto případech takto limitován, resp. mělo by být připuštěno, aby státy, potažmo jejich orgány v určitých specifických a ojedinělých případech přikročily k razantnějším metodám a překročily tak hranice toho co je dnes obecně povoleno v případě ohrožení lidských životů? Na tuto otázku se pokusím odpovědět v závěru své práce.

¹⁷KRATOCHVÍL, Jan. In KOSAŘ, David (ed). *Evropská úmluva o lidských právech*. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 381 (čl. 2 Úmluvy).

2 Lidská důstojnost

Právo na lidskou důstojnost, jakožto materie, která je ve své podstatě komplementem, souvisí se zákazem mučení nebo krutého, nelidského či ponižujícího zacházení nebo trestu. V rámci této kapitoly bude obecně vymezen pojem lidské důstojnosti a v souladu i s ním navazující otázky: Jakým způsobem lze nahlížet na lidskou důstojnost, a jaké mohou být praktické dopady jednoho z pohledů?! Jinými slovy: Jaký je vztah práva na lidskou důstojnost a zákazu špatného zacházení?! Jaký může mít dopad zásah do práva na lidskou důstojnost na porušení zákazu špatného zacházení?!

2.1 Základní vymezení

Co pod sebe zahrnuje lidská důstojnost, resp. co je obsahem tohoto pojmu, můžeme obecně zjistit z různých definic. Jednu z možných definic lidské důstojnosti nalezneme v Ottově slovníku naučném, který lidskou důstojnost definuje částečně takto „*Důstojnost jest tolik, jako zasloužilost, hodnost, cena osobní, vážnost (v chování), ve smyslu konkrétním i úřad čestný.*“¹⁸

Ze shora uvedené definice však vyplývá, že v tomto pojetí je lidská důstojnost chápána jako něco, co danému člověku náleží v závislosti na jeho postavení ve společnosti. Z tohoto je tedy jasné, že lidskou důstojnost v tomto pojetí každý člověk získává, a to v závislosti na svých úspěších či neúspěších, profesní vážnosti, vystupování ve společnosti, morálních zásluhách apod. V tomto smyslu lze tedy mluvit o kontingentní důstojnosti, která je jako taková odvislá od osobních zásluh daného člověka.¹⁹

Lidskou důstojnost však můžeme chápat i jako hodnotu, která náleží každému člověku již od narození a je nezávislá na jeho společenském postavení.²⁰ V takovýchto případech nelze jedinci jeho důstojnost jakkoli odejmout, tento ji nemůže pozbýt a nelze ji ani zcizit. V tomto případě tedy mluvíme o inherentní lidské důstojnosti.²¹ Inherentní pojetí lidské důstojnosti

¹⁸KOLEKTIV AUTORŮ. *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí, 8. díl Dřevařské stavby – Falšování*. Praha: J. Otto, 1894, s. 229.

¹⁹MOROZOVÁ, Helena. *Historický vývoj pojmu důstojnost a jeho postupné začlenění do právního pořádku* [online]. Pravniprostor.cz, 14. ledna 2016 [cit. 8. října 2016]. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/historicky-vyvoj-pojmu-dustojnost-a-jeho-postupne-zacleneni-do-pravniho-poradku>>.

²⁰BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 228.

²¹MOROZOVÁ, Helena. *Historický vývoj pojmu důstojnost a jeho postupné začlenění do právního pořádku* [online]. Pravniprostor.cz, 14. ledna 2016 [cit. 8. října 2016]. Dostupné

zastával například Immanuel Kant, dle jehož názoru spočívá právě v rozumu člověka a jeho schopnosti uvažovat a svobodně se rozhodovat.²² V křesťanském pojetí, které je taktéž inherentní, je lidská důstojnost zdůvodňována tím, že lidé jsou povoláni bohem k věčnému životu, a tudíž nelze na lidskou bytost nahlížet materialistickým pohledem.²³

K tomu, abychom mohli na lidskou důstojnost pohlížet jako na hodnotu a právo každého jednotlivce, muselo v minulosti dojít zejména k tomu, aby byl člověk uznán jako hodnota, měl právní status, a aby byl tento jeho status garantován politickou autoritou, přičemž k tomuto došlo až v rámci procesu modernizace.²⁴

V rámci vývoje celé společnosti tak došlo k tomu, že ve vyspělém světě bylo převážně upuštěno od kontingentního pojetí lidské důstojnosti a v současnosti převažuje náhled na lidskou důstojnost jakožto inherentní. Například ústavní soud ve své judikatuře poznamenal, že „*lidská důstojnost, která mimo jiné vylučuje, aby s člověkem bylo zacházeno jako s předmětem. Otázky lidské důstojnosti jsou v tomto pojetí chápány jako součást kvality člověka, součást jeho lidství.*”²⁵ V rámci této kapitoly se tedy budu zabývat právě inherentním pojetím lidské důstojnosti, které má dle mého přímou spojitost se zákazem mučení a jiného špatného zacházení.

2.3 Právní zakotvení lidské důstojnosti

Pojem lidské důstojnosti se objevuje napříč celým právním systémem, přičemž se tento pojem často vyskytuje v mnoha mezinárodních dokumentech. Například VDLP ve svých úvodních ustanoveních zmiňuje lidskou důstojnost,²⁶ přičemž ji dále ukotvuje v článku 1., ve kterém přímo uvádí, že „*Všichni lidé se rodí svobodní a sobě rovní co do důstojnosti a práv.*“ Odkaz na lidskou důstojnost pak můžeme nalézt v Úmluvě proti mučení, nebo také v dalších mezinárodních dokumentech.²⁷

na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/historicky-vyvoj-pojmu-dustojnost-a-jeho-postupne-zacleneni-do-pravniho-poradku>>.

²²KANT, Immanuel. *Základy metafyziky mravů*. 2. vydání. Praha: Svoboda, 1990, s. 97.

²³ROTTER, Hans. *Důstojnost lidského života: základní otázky lékařské etiky*. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 1999, s. 26.

²⁴BAROŠ, Jiří. In WAGNEROVÁ, Eliška (ed). *Komentář k Listině základních práv a svobod*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 55 (čl. 1 Listiny).

²⁵nález Ústavního soudu ze dne 7. prosince 2005, sp. zn. IV. 412/04, čl. IV. odst. 4.

²⁶Všeobecná deklarace lidských práv a svobod ze dne 10. prosince 1948, přijata a vyhlášena rezolucí Valného shromáždění OSN č. 217/III.A, čl. 1, čl. 2, čl. 22 odst. 3 [online]. [cit 24. listopadu. 2016]. Dostupné na <http://www.nssoud.cz/zakony/deklarace_prava.pdf>.

²⁷Charta Organizace spojených národů ze dne 26. června 1945[online]. [cit 24. listopadu. 2016]. Dostupné na <<http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojonych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>>.

Pojem lidské důstojnosti se dále objevuje v LZPS, když první zmínku nalezneme již v preambuli LZPS, která mimo jiné odkazuje na hodnoty lidství.²⁸ Pojem lidské důstojnosti se dále objevuje hned v prvním článku LZPS, ve kterém je uvedeno, že „*Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné nezczitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.*“

Všechny shora uvedené dokumenty chápou lidskou důstojnost v jejím inherentním pojetí, přičemž je otázkou, zda a jakým způsobem takto vymezená lidská důstojnost navazuje na zákaz mučení či jiného špatného zacházení, přičemž odpověď na tuto otázku můžeme nalézt například v judikatuře ústavního soudu.

2.4 Lidská důstojnost v judikatuře Ústavního soudu

Ústavní soud České republiky konstatoval, že „*Lidská důstojnost jako hodnota je ukotvena v samých základech celého řádu základních práv obsažených v ústavním pořádku. Je s ní spojen nárok každé osoby na respekt a uznání jako lidské bytosti, z něhož plyne zákaz činit z člověka pouhý objekt státní vůle anebo zákaz vystavení osoby takovému jednání, které zpochybňuje její kvalitu jako subjektu.*“²⁹

Ústavní soud dále k problematice lidské důstojnosti vyjádřil ve svém rozhodnutí sp. zn. IV. ÚS 412/04. V této věci Ústavní soud podotknul, že „*Těžištěm ústavního pořádku České republiky je jednotlivec a jeho práva garantovaná ústavním pořádkem České republiky. Jednotlivec je východiskem státu. Stát a všechny jeho orgány jsou ústavně zavázány k ochraně a šetření práv jednotlivce. Pojetí naší ústavnosti se přitom neomezuje na ochranu základních práv jednotlivců (kupř. právo na život, zaručení právní subjektivity). V souladu s poválečnou změnou v chápání lidských práv (jež našla vyjádření např. v Chartě OSN či ve Všeobecné deklaraci lidských práv) se stala základní bází, z níž vychází interpretace všech základních práv, lidská důstojnost, která mj. vylučuje, aby s člověkem bylo zacházeno jako s předmětem. Otázky lidské důstojnosti jsou v tomto pojetí chápány jako součást kvality člověka, součást jeho lidství. Garantování nedotknutelnosti lidské důstojnosti člověku umožňuje plně užívat své osobnosti. Tyto úvahy stvrzuje preambule Ústavy České republiky, která deklaruje lidskou důstojnost za nedotknutelnou hodnotu, stojící v základu ústavního pořádku České republiky. Stejně tak Listina*

²⁸BAROŠ, Jiří. In WAGNEROVÁ, Eliška (ed). *Komentář k Listině základních práv a svobod*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 60 (čl. 1 Listiny).

²⁹nález Ústavního soudu ze dne 29. února 2008, sp. zn. II. ÚS 2268/07, článek IV. odst. 43.

*základních práv a svobod garantuje rovnost lidí v důstojnosti (čl. 1) a garantuje subjektivní právo na zachování lidské důstojnosti (čl. 10 odst. 1)."*³⁰

Ústavní soud potvrzuje, že lidská důstojnost je hodnotou, která náleží každému člověku bez jakéhokoli rozdílu, přičemž jejím prostřednictvím musí být interpretována všechna práva uvedená v LZPS. Dále dle názoru Ústavního soudu právo na lidskou důstojnost vylučuje, aby byl z jakéhokoli člověka činěn objekt státní vůle, přičemž je s právem na lidskou důstojnost neslučitelné, aby byla jakákoli osoba vystavena jednání, které zpochybňuje její kvality jako subjektu.

Z této argumentace dle mého názoru vyplývá, že v případě porušení práva nebýt mučen nebo podrobován jinému špatnému zacházení, dochází současně k porušení práva na lidskou důstojnost. V souladu s výše uvedeným jsem toho názoru, že pokud bychom připustili zásah do práva nebýt mučen nebo podrobován jinému špatnému zacházení, museli bychom taktéž připustit možnost zásahu do práva na lidskou důstojnost. S tímto se ovšem pojí otázka, zda je právo na lidskou důstojnost právem relativním či absolutním? Pokud bychom vycházeli z toho, že právo na lidskou důstojnost je právem relativním, nečinilo by nám toto jakékoli problémy v případě relativizace zákazu mučení a jiného špatného zacházení. Pokud bychom však vycházeli z toho, že právo na lidskou důstojnost je právem absolutním, museli bychom jej relativizovat, jelikož pokud bychom takto neučinili, bylo by nám k ničemu, že jsme zpochybnili absolutnost zákazu mučení a jiného špatného zacházení, neboť bychom stejně nakonec svým jednáním porušili právo na lidskou důstojnost. S tímto problémem se pokusím vypořádat v jedné z následujících kapitol, přičemž je z mého pohledu důležité, jestli je právo na lidskou důstojnost právem absolutním či relativním.

³⁰nález Ústavního soudu ze dne 7. prosince 2005, sp. zn. ÚS IV. 412/04, čl. IV. odst. 4.

3 Zákaz mučení a jiného špatného zacházení

V dnešní době se často diskutuje o tom, zdali je tato absolutní nepřípustnost namístě či nikoli. Níže bude v základních bodech vymezeno, co se vše skrývá pod pojmem mučení a jiné špatné zacházení s tím, že taktéž alespoň obecně budou formulovány některé formy špatného zacházení. Avšak bude současně poukázáno taktéž na rozdíly mezi jednotlivými formami špatného zacházení. Pro úplnost je nutné uvést, že pojem „špatné zacházení“ obecně zahrnuje taktéž mučení. Současně práce bude soustředěna na právní úpravu zákazu špatného zacházení, a to jak na národní, tak i na mezinárodní úrovni.

3.1 Formy špatného zacházení

Pod špatné zacházení nezahrnujeme pouze mučení, ale taktéž kruté, nelidské nebo ponižující zacházení, přičemž se jednotlivé formy odlišují jedna od druhé intenzitou daného zásahu, přičemž mučení lze považovat za nejvážnější zásah do integrity oběti.³¹

3.1.1 Mučení

Pokud bychom hledali, co vše lze zahrnout pod pojem mučení, nejspíš bychom byli překvapeni tím, že názory na to, co vše je a není mučením se často úplně neshodávají, ačkoli bychom to u takto závažného tématu mohli očekávat. Nezbyvá nám tedy nic jiného, než se poohlédnout po právně relevantní definici mučení. Je možná až zarážející, že většina lidskoprávních dokumentů sice mučení zakazuje, ale nikterak jej nevymezuje a nedefinuje, což přenáší povinnost na soudy, aby samy rozhodly, zda se v konkrétním případě jedná o mučení či nikoli.

Jednu z definic obsahuje Úmluva proti mučení a jinému krutému a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, která mučení definuje takto: *„Pro účely této Úmluvy výraz „mučení“ znamená jakékoli jednání, jímž je člověku úmyslně působena silná bolest nebo tělesné či duševní utrpení s cílem získat od něho nebo od třetí osoby informace nebo přiznání, potrestat jej za jednání, jehož se dopustil on nebo třetí osoba nebo z něhož jsou podezřelí nebo s cílem zastrašit nebo přinutit jej nebo třetí osobu nebo z jakéhokoli jiného důvodu založeného na diskriminaci jakéhokoli druhu, když taková bolest nebo utrpení jsou působeny veřejným činitelem nebo jinou osobou jednající z úředního pověření nebo z jejich podnětu či s jejich*

³¹BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 254.

výslovným nebo tichým souhlasem. Toto vymezení nezahrnuje bolest nebo utrpení, které vznikají pouze v důsledku zákonných sankcí, jsou od těchto sankcí neoddělitelné nebo jsou jimi vyvolány náhodou.

Shora uvedenou definici mučení lze označit za velmi obsáhlou, přičemž tuto definici užívá taktéž ESLP.³² Z této definice vyplývá, že aby šlo o mučení, musí zde být úmyslné jednání, musí být působena silná bolest, a to veřejným činitelem, nebo s jeho souhlasem a musí se zde vyskytovat taktéž definicí vymezený účel. Současně nelze opomenout, že mučení nemusí být vždy pouze fyzické, ale může být taktéž psychické.³³

Nicméně z pohledu mého stanoviska pokládám však nejdůležitější právě větu, jenž je uvedena jako druhá shora již zmíněné formulace, neboť tato vylučuje, aby se předmětná definice vztahovala na bolest nebo utrpení, které jsou vyvolány v důsledku zákonných sankcí, a které jsou od těchto sankcí neoddělitelné nebo jsou jimi vyvolány náhodou. V tomto případě by byl značně nabourán koncept absolutnosti zákazu mučení, avšak jsem toho názoru, že s ohledem na článek 2 odst. 2 Úmluvy, nemůže být tato věta vykládána v rozporu se smyslem Úmluvy proti mučení.

3.1.2 Nelidské zacházení

Zákaz nelidského zacházení najdeme sice v Úmluvě, nicméně definici nelidského zacházení již v žádných mezinárodních dokumentech nenajdeme. Z judikatury ESLP tedy vyplývá, že zacházení je nelidské tehdy, je-li jeho důsledkem přímé ublížení na zdraví nebo intenzivní fyzické a psychické útrapy.³⁴ Oproti mučení, nelidské zacházení nemusí být úmyslné, přičemž není vyžadováno, aby byl tímto zacházením sledován nějaký účel.³⁵ Dlužno podotknout, že se tato absence účelu uplatní taktéž u ponižujícího zacházení.

3.1.3 Ponižující zacházení

Stejně jako nelidské zacházení není to ponižující v Evropské úmluvě definováno, přičemž vymezení musel přinést taktéž ESLP, když v kauze *Irsko proti Spojenému království*,

³²Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 28. července 1999, *Selmouni proti Francii*, stížnost č. 25803/94, čl. 97. Dostupné na <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-58287"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

³³KRATOCHVÍL, Jan. In KOSAŘ, David (ed). *Evropská úmluva o lidských právech*. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 406 (čl. 3 Úmluvy).

³⁴Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 18. ledna 1978, *Irsko proti Spojenému království*, stížnost č. 5310/71, čl. 167. Dostupné na <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-57506"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

³⁵Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 23. srpna 2001, *Denizci a další proti Kypru*, stížnost č. 25316-25321/94 a 27207/95, čl. 386. Dostupné na <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-59474"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

vymezil ponižující zacházení jakožto takové, které vyvolává v oběti pocity strachu, úzkosti, méněcennosti, a které je způsobilé oběť ponižít a pokořit nebo překonat její fyzický a psychický odpor.³⁶ Z judikatury ESLP přitom vyplývá, že postačuje, pokud se oběť subjektivně cítí ponižena, a to i když takto z objektivního hlediska být nemusí.³⁷

3.2 Právní úprava zákazu mučení a jiného špatného zacházení

V této části budou vytyčeny primární mezinárodní dokumenty, jenž odrážejí iniciativu zamezit hrůzným činům, jenž by se neměly v lidské historii znovu opakovat, čímž jsou míněny především válečné či poválečné činy.

3.2.1 Zákaz mučení v mezinárodním právu

Jedním z prvních dokumentů, ve kterém se objevil zákaz mučení a jiného špatného zacházení je Všeobecná deklarace lidských práv (dále jen „VDLP“), která vznikla v důsledku hrůz a zločinů druhé světové války. V případě VDLP se jedná o rezoluci Valného shromáždění OSN, což znamená, že tento dokument nemá právní závaznost, ale má povahu pouze doporučení. I přes tento fakt však nalezneme v mnoha mezinárodních i národních dokumentech odkaz právě na tuto rezoluci. Zákaz mučení je pak ukotven v článku 5. Všeobecné deklarace lidských práv s tím, že pojem mučení, krutého a nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestu, není v tomto dokumentu nikterak blíže specifikován.³⁸

Dalším významným dokumentem, který se zabývá mimo jiné zákazem mučení a jiného špatného zacházením je Mezinárodní pakt o občanských a politických právech³⁹ (dále jen „Pakt“). Tento Pakt je na rozdíl od VDLP již právně závazný, když jeho závaznost je stanovena hned v článku 2. Samotný zákaz mučení a krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo

³⁶Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 18. ledna 1978, *Irsko proti Spojenému království*, stížnost č. 5310/71, čl. 167. Dostupné na <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-57506"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

³⁷Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 25. dubna 1978, *Tyrer proti Spojenému království*, stížnost č. 5856/72, čl. 32. Dostupné na <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-57587"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

³⁸Všeobecná deklarace lidských práv a svobod ze dne 10. prosince 1948, přijata a vyhlášena rezolucí Valného shromáždění OSN č. 217/III.A, čl. 5. [online]. [cit 24. listopadu. 2016]. Dostupné na <http://www.nssoud.cz/zakony/deklarace_prava.pdf>.

³⁹vyhláška č. 120/1976 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. čl. 2. [online]. [cit 24. listopadu. 2016]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=120&r=1976>>.

restání je ukotven v článku 7.,⁴⁰ přičemž se zde navíc, oproti VDLP, objevuje zákaz podrobování jakýchkoli osob lékařským nebo vědeckým pokusům, a to bez jejich svobodného souhlasu. Nelze opomenout, že se v souladu s článkem 4 odst. 2 Paktu, jedná o nederogovatelné ustanovení, neboť článek 7 Paktu spadá do výčtu článku 4 odst. 2, kde jsou vymezeny články, od kterých se nelze odchýlit.

Nejvýznamnějším dokumentem na poli mezinárodního práva je pak Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo restání (dále jen „Úmluva proti mučení“). Jak již bylo shora uvedeno, tak Úmluva proti mučení je jedním z mála mezinárodních lidsko-právních dokumentů, který obsahuje bližší vymezení pojmu mučení, přičemž taktéž oproti ostatním dokumentům vyslovuje absolutnost zákazu mučení. Dále výslovně v článku 3. uvádí, že: *„Nařízení nadřízeného činitele nebo orgánu státní moci nemůže sloužit k ospravedlnění mučení,“* čímž zajišťuje, aby se případní mučitelé nemohli vyvinít s odkazem na rozkazy svých nadřízených apod. Touto úmluvou je současně zřízen orgán dohlížející na to, zda smluvní státy dodržují zákaz mučení a všechny další závazky uvedené v Úmluvě proti mučení, a to v článku 1., který zřizuje Výbor proti mučení.⁴¹ Zákaz mučení a jiného špatného zacházení pak současně nalezneme v ženevských úmluvách a jejich dodatkových protokolech,⁴² přičemž ve společném článku 3. k těmto ženevským úmluvám můžeme nalézt odraz absolutnosti zákazu mučení, neboť je toto vyloučeno za jakýchkoli okolností.

Dále je velmi důležitým dokumentem Evropská úmluva o ochraně lidských práv, která obsahuje zákaz mučení, nelidského a ponižujícího zacházení v článku 3., který stanovuje, že: *„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“* V případě článku 3 Úmluvy tak můžeme shledat, že je s největší pravděpodobností inspirován VDLP, neboť jejich znění je skoro totožné. Ani tato Úmluva, oproti Úmluvě proti mučení, neobsahuje jakoukoli definici mučení, avšak jak již bylo výše uvedeno, ESLP ve své praxi často odkazuje právě na definici obsaženou v Úmluvě proti mučení.

⁴⁰vyhláška č. 120/1976 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. čl. 7. [online]. [cit 24. listopadu. 2016]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=120&r=1976>>.

⁴¹vyhláška č. 143/1988 Sb., ministra zahraničních věcí Vyhláška ministra zahraničních věcí o Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo restání čl. 17 odst. 1 [online]. [cit 24. listopadu. 2016]. Dostupné na <<https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=143&r=1947>>.

⁴²vyhláška č. 65/1954 Sb., ministra zahraničních věcí o Ženevských úmluvách ze dne 12. srpna 1949 na ochranu obětí války [online]. [cit 24. listopadu. 2016]. Dostupné na <http://zakony.judikaty.info/cz/predpis/vyhlaska-65/1954>>.

Co se týče absolutnosti zákazu mučení, tak Úmluva opět staví zákaz mučení a jiného špatného zacházení mezi práva absolutní a nederogovatelná, když nederogovatelnost zákazu uvádí v článku 15 odst. 1., přičemž současně v odst. 2. tohoto článku zahrnuje zákaz mučení mezi závazky, od kterých nelze odstoupit, a to za žádných okolností.

3.2.2 Listina základních práv a svobod

Oproti Úmluvě Listina základních práv a svobod (dále jen „LZPS“) neobsahuje samostatný článek týkající se zákazu mučení a jiných druhů špatného zacházení. Zákaz mučení, krutého, nelidského a ponižujícího zacházení či trestání je v případě LZPS upraven v rámci práva na nedotknutelnost osoby a jejího soukromí. LZPS tak upravuje zákaz mučení v odst. 2. článku 7., když stejně jako předešlé lidsko-právní dokumenty stanovuje, že: *„Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.“* Stejně jako u předchozích dokumentů se v tomto případě jedná o zákaz absolutní.

V odstavci 1. článku 7. LZPS nalezneme ustanovení chránící nedotknutelnost osoby. V tomto případě se jedná o ochranu tělesné a duševní integrity, přičemž je zajímavé, že se v tomto případě nejedná o právo absolutní, neboť do tohoto práva může být za určitých okolností zasazeno.⁴³

3.3 Potvrzení absolutnosti zákazu mučení a jiného špatného zacházení v judikatuře ESLP

ESLP potvrdil absolutnost zákazu špatného zacházení hned v několika svých rozhodnutích, když takto učinil například ve věci Aksoy proti Turecku. ESLP v této věci zaujal stanovisko, že v tomto případě došlo k porušení článku 3 Úmluvy, přičemž ve svém rozhodnutí taktéž potvrdil absolutnost zákazu mučení, když uvedl, že: *„Článek 3., jak soud shledal při mnoha příležitostech, uchovává jednu ze zásadních hodnot demokratické společnosti. I za nejobtížnějších okolností, jako je boj proti organizovanému terorismu a zločinu, Úmluva naprosto zakazuje mučení nebo nelidské či degradující zacházení nebo tresty.“*

Další případ, ve kterém ESLP potvrdil absolutnost práva nebýt mučen je Chahal proti Spojenému království. ESLP v tomto svém rozhodnutí podotknul, že článek 3 Úmluvy chrání nejzákladnější hodnoty demokratické společnosti, přičemž sice chápe, jak je pro státy obtížné chránit své občany před terorismem, avšak toto nemá vliv na absolutní povahu článku 3, a to bez

⁴³BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. Praha: Leges, 2016, s. 257.

ohledu na předchozí chování dané osoby. Zde tedy ESLP potvrdil, že je naprosto irelevantní, jak se určitá osoba chovala a co svým konáním zapříčinila, neboť ani tyto okolnosti nemohou mít vliv na absolutní povahu článku 3. Dále ESLP uvedl, že se absolutnost zákazu mučení a jiného špatného zacházení vztahuje i na případy vyhoštění, přičemž ani v těchto případech není jakýkoli prostor pro vyvažování rizika mučení či jiného špatného zacházení s důvody vyhoštění.

Toto své rozhodnutí následně ESLP potvrdil o několik let později ve věci Saadi proti Itálii, ve kterém se jednalo o vyhoštění tuniského občana pana Saadiho, který byl v Tunisku v roce 2005 odsouzen za členství v teroristické organizaci a podněcování terorismu, a který měl být vyhoštěn do Tuniska.⁴⁴

K tomuto sporu se připojilo také Spojené království, které na podporu Itálie předneslo několik argumentů. Dle argumentů Spojeného království totiž musí být činěn rozdíl mezi špatným zacházením, které ho by se případně dopustil některý ze signatářů úmluvy a mezi špatným zacházením ze strany státu, do kterého má být dotčená osoba vydána s tím, že v takovémto případě musí být vyvažováno mezi ochranou před špatným zacházením a zájmy společnosti. Dále byl ze strany Spojeného království vznesen argument, že v případech, kdy daná osoba představuje riziko pro národní bezpečnost, musí být prokázáno riziko špatného zacházení významnějším důkazem.

Absolutnost zákazu mučení a jiného špatného zacházení pak byla potvrzena i v mnoha dalších rozhodnutích ESLP,⁴⁵ přičemž za současné situace nemůže být pochyb o tom, že zákaz mučení, krutého, nelidského nebo ponižujícího zacházení či trestání, je zákazem absolutním, když ESLP nepřijal ani argumentaci několika členských států týkající se hrozby některých osob pro celou společnost. Současně nelze opomenout, že judikatura ESLP je v těchto otázkách i přes mnohé stálá a konzistentní.

⁴⁴Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 28. února 2008, Saadi proti Itálii, stížnost č. 37201/06, čl. 137 - 149. Dostupné na <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-85276"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

⁴⁵Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 23. srpna 2001, *Denizci a další proti Kypru*, stížnost č. 25316-25321/94 a 27207/95, čl. 386. Dostupné na <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-59474"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>, Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 18. ledna 1978, *Irsko proti Spojenému království*, stížnost č. 5310/71, čl. 167. Dostupné na <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-57506"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>, apod.

4 Pohled na mučení v Izraeli s ohledem na vyhrocenou bezpečnostní situaci

Jak je obecně známo, stát Izrael, jakož i občané tohoto státu, je již od svého založení ohrožován nepřáteli, a to ze všech stran. Toto je samozřejmě způsobeno jeho polohou, neboť je tento židovský stát obklopen muslimskými zeměmi, které s ním od počátku jeho vzniku vedou válku. V poslední době je situace velmi vypjatá, neboť opakovaně dochází k útokům na civilní obyvatelstvo ze strany různých teroristických organizací.⁴⁶ Dle nejnovějšího vyjádření ministerstva zahraničních věcí je situace nestabilní, a to s ohledem na izraelsko-palestinský konflikt.⁴⁷

Dle mého názoru je tedy důležité, jak se k celé této problematice staví právě stát Izrael, neboť je permanentně ohrožován ze strany teroristů hlásících se povětšinou k islámu. Chtěl bych tedy níže rozebrat postoj Izraele, resp. jeho vlády, bezpečnostních složek a Nejvyššího soudu, neboť je jen málo demokratických zemí na světě, které by měly takovéto problémy s terorismem, a musely tak neustále vyvažovat mezi bezpečnostními potřebami a lidskými právy.

Zejména se v této kapitole zaměřím na známý spor mezi Public Committee Against Torture in Israel (dále také jen „PCATI“), státem Izrael a General Security Service (dále jen GSS)⁴⁸. V rozhodnutí tohoto sporu totiž můžeme nalézt postoj Nejvyššího izraelského soudu, vlády a odpůrců praktik GSS k problematice mučení a jiného špatného zacházení, národní bezpečnosti a absolutnosti zákazu mučení či jiného špatného zacházení. Na závěr této kapitoly se taktéž pokusím zhodnotit postoje Nejvyššího soudu Izraele (dále jen „Nejvyšší soud“) s tím, že se pokusím zhodnotit taktéž současnou situaci a jaký vliv na ni mělo toto rozhodnutí.

4.1 Public Committee Against Torture in Israel v. Izrael

V této známé věci rozhodoval Nejvyšší izraelský soud o mučení a praktikách některých izraelských bezpečnostních složek, které dle PCATI a dalších stěžovatelů jednaly nelegitimním způsobem v boji proti terorismu. Dle tvrzení stěžovatelů měla GSS používat v rámci výslechu zadržených osob, zejména Palestinců, neoprávněně některé metody, které bychom mohli

⁴⁶B'TSELEM. *Rocket and mortar fire into Israel* [online]. B'Tselem.org, 1. ledna 2011 [cit. 27. října 2016]. Dostupné na <http://www.btselem.org/israeli_civilians/qassam_missiles#data>.

⁴⁷MZV ČR. *Aktuální doporučení pro cesty* [online]. MZV.cz, publikováno 14. října 2015 [cit. 27. října 2016]. Dostupné na <http://www.mzv.cz/jnp/cz/cestujeme/aktualni_doporuceni_a_varovani/izrael_aktualni_doporuceni_pr_o_cesty_6.html>.

⁴⁸rozhodnutí Nejvyššího soudu státu Izrael ze dne 26. května 1999, *Public Committee Against Torture in Israel v. The State of Israel and General Security Service*, rozhodnutí č. HCJ 5100/94, (čl. 39) Dostupné na <http://www.btselem.org/download/hc5100_94_19990906_torture_ruling.pdf>.

kvalifikovat jako mučením nebo jiné špatné zacházení. Jedná se například o metody jako čekání v pozici „shabach“, ponechávání v pozici „banana“, spánková deprivace, třesení apod. (dále také jen „metody“).⁴⁹ Níže se tedy pokusím shrnout zejména argumenty stěžovatelů, závěry tzv. Landauovy komise⁵⁰ a postoj Nejvyššího soudu Izraele.

4.1.1 Argumenty stěžovatelů

Stěžovatelé zejména uváděli, že GSS nebyla oprávněna provádět předmětné výslechy a používat při nich shora uvedené metody, přičemž dle názoru stěžovatelů byly metody používané GSS v rozporu s mezinárodním právem, kdy se dle jejich tvrzení jednalo o špatné zacházení a jednání v rozporu s lidskou důstojností. Dále taktéž stěžovatelé uváděli, že je nepřípustné, aby se vyšetřovatelé GSS odvolávali na institut krajní nouze, přičemž dle jejich názoru metody používané GSS nemohou být ospravedlněny za žádných okolností, neboť zákaz používání těchto metod je absolutní, a to bez ohledu na jakékoli následky.

4.1.2 Argumenty státu

Oproti argumentaci stěžovatelů stát argumentoval tím, že vyšetřovatelé GSS jsou autorizováni k výslechu osob, které jsou podezřelé z páchaní činů proti bezpečnosti státu Izrael, přičemž metody používané GSS nejsou v rozporu s mezinárodním právem a nemohou být označeny za mučení nebo kruté, nelidské či ponižující zacházení, neboť praktiky GSS využívané při výslechu podezřelých nezpůsobují bolest a utrpení. Dále stát Izrael argumentoval tím, že používané metody jsou v souladu s vnitrostátní úpravou, když poukázal na použití institutu krajní nouze, přičemž současně uvedl, že vyšetřovatelé GSS jsou oprávněni využít mírného fyzického nátlaku jako poslední možnosti, a to pouze v extrémních případech, kdy hrozí velké riziko, že dojde ke ztrátám na lidských životech.

Dále stát Izrael poznamenal, že: *„uchýlení se k takovýmto metodám je zákonné a nezakládá odpovědnost za trestný čin.“* K tomuto podotkl, že: *„pokud tyto specifické metody nejsou považovány za trestný čin, není důvod je nepoužít, a to dokonce k výslechu.“* Současně stát Izrael uvedl, že vyšetřovatelé GSS jsou odpovědní za bezpečnost lidí, jejichž životy chrání, přičemž používání předmětných metod je pouze ojedinělé a esenciální pro ochranu lidských

⁴⁹B'TSELEM. *Special interrogation methods* [online]. B'Tselem.org, 1. ledna 2011 [cit. 1. listopadu 2016]. Dostupné na <http://www.btselem.org/torture/special_interrogation_methods>.

životů, a pokud jsou některé z těchto metod použity, děje se tak pod kontrolou a přísným dohledem vyšetřovací komise, která byla zřízena v roce 1968. Dlužno podotknout, že tato komise byla zřízena po několika skandálech GSS, přičemž jejím předsedou byl ustanoven Mosche Landau (dále jen „vyšetřovací komise“ nebo „Landauova komise“).⁵¹ Tato komise následně vydala zprávu, jejíž výsledky následně nejvyšší soud shrnul ve svém rozhodnutí.

4.1.3 Zpráva vyšetřovací komise

Co se týče zprávy vyšetřovací komise, jejíž závěry nejvyšší soud shrnul ve svém rozhodnutí, tak tato uvedla, že GSS je oprávněna k provádění předmětných vyšetřování, a to i bez výslovného zmocnění. Dále vyšetřovací komise uvedla, že v případech, ve kterých záchrana lidských životů vyžaduje získání určitých informací, je vyšetřovatel oprávněn použít jak mírný psychický, tak i fyzický nátlak. V rámci této zprávy vyšetřovací komise současně uvedla, že vyšetřovatelé se mohou v závažných případech odvolávat na institut krajní nouze, a to za předpokladu, že se nejedná o týrání či mučení, přičemž dané jednání vyšetřovatele musí být proporcionální k hrozbě pro lidské životy. Závěrem vyšetřovací komise podotkla, že předmětné metody fyzického nátlaku mohou být použity jen za předem určených striktních podmínek, které jsou ovšem uvedeny v utajené části zprávy.

4.1.4 Posouzení věci soudem

Co se týče prvního z argumentů, tak nejvyšší soud připustil, že GSS má autorizaci k provádění těchto výslechů, avšak se zaměřil zejména na metody, které GSS uplatňovala v rámci výslechů, přičemž se zabýval tím, jaký je rozsah oprávnění GSS, a zda jsou vyšetřovatelé GSS oprávněni používat předmětné metody. Nejvyšší soud k tomuto uvedl, že při výslechu je vyslýchaný ve velmi náročné situaci, neboť výslech neznamená vyjednávání mezi dvěma vyrovnanými stranami, ale je „soubojem myslí,“ když se vyšetřující osoba snaží dostat do mysli vyslýchané osoby, a získat tak od ní potřebné informace, přičemž podotkl, že v tomto případě zde kolidují dva zájmy, a to zájem na odhalování pravdy, zločinů a prevenci zločinů a zájem na ochraně lidské důstojnosti a svobodě jednotlivců, kteří mají být vyslýcháni s tím, že mezi těmito zájmy je potřeba vyvažovat. I přes tuto potřebu vyvažovat nejvyšší soud odmítl, aby

⁵¹IMSEIS, Ardi. Moderate Torture on Trial: Critical Reflections on the Israeli Supreme Court Judgement concerning the Legality of General Security Service Interrogation Methods. *Berkeley Journal of International Law*. roč. 19, č. 2, s. 333. Dostupné na <<http://scholarship.law.berkeley.edu/bjil/vol19/iss2/3>>.

při výsleších byli vyslýchaní mučeni nebo s nimi bylo jinak špatně zacházeno, když ve svém rozhodnutí výslovně uvedl, že: „*přiměřený výslech je výslech bez mučení, krutého, nelidského zacházení a bez jakéhokoli ponižujícího počínání*“, přičemž současně poznamenal, že toto vyplývá taktéž z mezinárodních úmluv, kterými je stát Izrael vázán s tím, že tyto vylučují použití jakýchkoli výjimek a neposkytují žádný prostor pro vyvažování.

Dále k vyšetřovacím metodám, které měla GSS používat, nejvyšší soud uvedl, že například využití spánkové deprivace, resp. zdlouhavých výslechů, je v pořádku, pokud je to v danou chvíli nezbytné, avšak pokud to nezbytné není, je to nepřiměřené. Zejména pak nejvyšší soud uvedl, že je nepřípustné, aby si vyšetřovatelé GSS zdlouhavými výslechy práci ulehčovali. Co se týče dalších využívaných metod GSS, tak například třesení s vyslýchaným soud označil za zakázané, neboť to může vést ke zranění dané osoby a je to v rozporu s její důstojností, přičemž metodu čekání v pozici „shabach“ označil nejvyšší soud za neakceptovatelnou.

Nejvyšší soud se taktéž zabýval přípustností institutu krajní nouze, na nějž odkazoval stát ve své argumentaci, přičemž se současně zabýval scénářem tikající bomby. V případě institutu krajní nouze nejvyšší soud dospěl k závěru, že tento institut nemůže být chápán jakožto oprávnění pro příslušníky GSS k tomu, aby použili předmětné metody, ale mohou se na ni, za vhodných okolností, odvolat, a to za předpokladu, že jsou za použití těchto metod například souzeni trestním soudem. Nejvyšší soud pak připustil, že v případě scénáře tikající bomby mohou vyvstat okolnosti odůvodňující použití institutu krajní nouze, avšak nikoli jako oprávnění vyšetřovatelů k použití předmětných metod, ale jako jejich obrana v případě trestního stíhání, která může pomoci vyšetřovatelům GSS vyhnout se trestněprávní odpovědnosti. Na konec pak nejvyšší soud uvedl, že nejvyšší státní zástupce může stanovit pravidla, na základě kterých nemusí stanout konkrétní vyšetřovatelé GSS před soudem, pokud budou tvrdit, že jednali na základě „nutnosti“.

4.2 Zhodnocení rozhodnutí soudu

Toto rozhodnutí nejvyššího soudu znamenalo velký přelom,⁵² jelikož zde nejvyšší soud jasně uvedl, že mučení a jiné formy špatného zacházení ze strany státu proti zadržovaným osobám, je nepřípustné, neboť je v rozporu s mezinárodním právem, resp. úmluvami, kterými je

⁵²THE PUBLIC COMMITTEE AGAINST TORTURE IN ISRAEL. *Torture in Israel* [online]. stoptorture.org.il, 1. březen 2016 [cit. 2. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://stoptorture.org.il/frequently-asked-questions/milestones-in-the-struggle-against-torture-in-israel/?lang=en>>.

stát Izrael vázán. Nejvyšší soud současně neopomenul, že zákaz mučení, krutého, nelidského a ponižujícího zacházení je absolutní, když v závěru svého rozhodnutí, a to i přes složitou bezpečnostní situaci uvedl, že: „*demokracie musí občas bojovat s jednou rukou za zády*.“⁵³

Dále však nejvyšší soud absolutnost zákazu mučení a jiného špatného zacházení podkopával, když připustil použití institutu nutné obrany jakož možnosti vyšetřovatelů GSS vyhnout se trestnímu stíhání, což je dle mého názoru v rozporu s deklarovanou absolutností. Dle mého názoru nelze říci, že je zákaz mučení a jiného špatného zacházení absolutní, a současně připustit, že se vyšetřovatelé mohou za specifických okolností vyvinut, a to s odvoláním na jednání v nutné obraně, přičemž si myslím, že v tomto lze označit rozhodnutí nejvyššího soudu za rozporné.

4.3 Současná situace

I přes shora uvedené a zásadní rozhodnutí nejvyššího soudu však v Izraeli dle tvrzení nevládních organizací docházelo a dochází k mučení, když dle tvrzení PCATI dochází k soustavnému mučení a jinému špatnému zacházení ze strany izraelských bezpečnostních složek.⁵⁴ Dle tvrzení nevládních organizací bylo přitom mučeno více než 10 000 palestinců, přičemž tyto organizace uvádějí, že k mučení a jinému špatnému zacházení dochází zejména v armádních zařízeních, věznicích, apod. s tím, že mučení nepoužívá pouze GSS, ale taktéž jiné složky, jako například armáda či policie.⁵⁵ Ze sdělení PCATI vyplývá, že je taktéž hojně využíván institut krajní nouze, přičemž současně stát často selhává při vyšetřování, zda bylo zacházení se zadrženými v souladu s právem.⁵⁶ Selhávání odpovědných osob je pak dle některých názorů způsobeno zejména tím, že vyšetřující osoby jsou podřízeny právě osobám, které jsou současně nadřízenými konkrétním vyšetřovatelům, tj. těm, kteří se měli údajně

⁵³Rozhodnutí Nejvyššího soudu státu Izrael ze dne 26. května 1999, *Public Committee Against Torture in Israel v. The State of Israel and General Security Service*, rozhodnutí č. HCJ 5100/94, čl. 39 Dostupné na <http://www.btselem.org/download/hc5100_94_19990906_torture_ruling.pdf>.

⁵⁴THE PUBLIC COMMITTEE AGAINST TORTURE IN ISRAEL. *Torture in Israel* [online]. stoptorture.org.il, 1. červen 2015 [cit. 2. listopadu 2016]. Dostupné na <http://stoptorture.org.il/wp-content/uploads/2015/11/CF_Israel_Final-2.pdf>.

⁵⁵Tamtéž

⁵⁶THE PUBLIC COMMITTEE AGAINST TORTURE IN ISRAEL. *Torture in Israel* [online]. stoptorture.org.il, 1. březen 2016 [cit. 2. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://stoptorture.org.il/frequently-asked-questions/milestones-in-the-struggle-against-torture-in-israel/?lang=en>>.

dopustit špatného zacházení vůči zadrženým, přičemž nejvyšší státní zástupce pak v případech, kdy je zjištěno pochybení, věc často odloží s odkazem na aplikaci institutu nutné obrany.⁵⁷

Dle informací shromážděných nevládní organizací B'Tselem jsou zadržení často drženi v nelidských podmínkách, trpí nedostatkem jídla a jsou podrobováni spánkové deprivaci a jiným formám špatného zacházení.⁵⁸ Nelze současně opomenout, že některé zprávy mluví i o tom, že dochází ke špatnému zacházení i vůči dětem, které jsou zadrženy izraelskými bezpečnostními složkami.⁵⁹

Co se týče předchozích tvrzení, tak je zapotřebí uvést, že předmětné nevládní organizace vycházejí zejména ze svědectví osob, které buď byly podrobeny špatnému zacházení, nebo osob z bezpečnostních složek, které byly ochotny mluvit o daných praktikách. Dle mého názoru je zapotřebí brát některé informace s rezervou, avšak nelze zapřít, že ke špatnému zacházení ze strany bezpečnostních složek nejspíš opravdu dochází.

5.4 Dílčí závěr

Vzhledem k tomu, že stát Izrael se zavázal k dodržování mezinárodních úmluv, které obsahují absolutní zákaz mučení, a vzhledem k tomu, že nejvyšší soud vyslovil absolutnost zákazu mučení a odsoudil metody používané GSS, přičemž podotknul, že tyto jsou nepřijatelné, dalo by se očekávat, že takové metody již bezpečnostní složky používat nebudou, avšak z informací, které uvádějí nevládní organizace je zřejmé, že k mučení v Izraeli stále dochází, přičemž se často jednotliví vyšetřovatelé odvolávají na institut krajní nouze. Dle mého názoru, tak Nejvyšší soud mučení sice odsoudil, ale i přes tuto skutečnost je bezpečnostní situace natolik složitá, že bezpečnostní složky buď k mučení, nebo k jinému špatnému zacházení přistupují.

Závěrem bych si dovilil podotknout, že se celá situace velmi těžko posuzuje, neboť se jedná o vyvažování mezi dvěma hodnotami, kdy na jedné straně stojí zájem na ochraně lidských životů a na druhé straně je zde zájem na ochraně fyzické a psychické integrity podezřelých osob, jakož i zájem na ochraně jejich důstojnosti. Dle mého názoru je ze shora uvedeného jasné, že izraelské bezpečnostní složky dávají v některých případech přednost právě zájmu na ochraně

⁵⁷B'TSELEM, *Failure to investigate alleged cases of ill-treatment and torture* [online]. btselem.org, 1. ledna 2011 [cit. 1. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://www.btselem.org/torture/impunity>>.

⁵⁸B'TSELEM, *Background: Torture and abuse in interrogations* [online]. btselem.org, 1. ledna 2011 [cit. 2. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://www.btselem.org/torture>>.

⁵⁹B'TSELEM, *13-year-old beaten during interrogation and imprisoned for two months* [online]. btselem.org, 13. listopadu 2013 [cit. 2. listopadu 2016]. Dostupné na <http://www.btselem.org/video/20080703_abuse_of_minor_detainee_majed_jaradat>.

životů, a to ať životů civilního obyvatelstva, tak vojáků či policistů. Otázkou však dle mého je, zdali můžeme takovéto jednání, s ohledem na situaci, která panuje na území Izraele, odsuzovat. Z toho co již bylo v předešlých odstavcích uvedeno je jasné, že zákaz mučení a jiného špatného zacházení je v Izraeli sice formálně absolutní, ale v praxi spíše relativní, což je v rozporu s mezinárodním právem, avšak může přisvědčovat argumentu, že absolutnost zákazu mučení je pouze vysněným cílem, jehož naplnění je v současném světě vzhledem ke všem zmíněným okolnostem nereálné.

5 Oprávněnost absolutní povahy zákazu špatného zacházení

V této kapitole se zaměřím na to, zdali je správné, aby měl zákaz mučení, krutého a nelidského či ponižujícího zacházení absolutní povahu. Nejprve se na tento problém zaměřím z pohledu etického, přičemž se na konci pokusím vyvodit dílčí závěr, zdali je možné špatné zacházení v některých situacích ospravedlnit z pohledu etiky. Dále se zaměřím na porovnání absolutnosti zákazu špatného zacházení se právem na život, které je, jak již bylo v druhé kapitole uvedeno, právem relativním, přičemž se opět pokusím vyvodit dílčí závěr, zdali je taková disproportion oprávněná. Na závěr taktéž uvedu další argumenty ve prospěch a neprospěch absolutnosti zákazu špatného zacházení s tím, že se s těmito pokusím vyrovnat a navrhnout řešení, kterým by se měla právní úprava ubírat za předpokladu, že bychom připustili relativizaci práva nebýt mučen či podrobován jinému špatnému zacházení.

5.1 Pohled na absolutní povahu zákazu špatného zacházení z pohledu etiky

Na otázku, zda mučit či nemučit, resp. zda nějakého člověka vystavit špatnému zacházení, si můžeme odpovědět několika způsoby, přičemž jedním ze způsobů jak na danou otázku odpovědět je skrze etiku, neboť toto dilema není jen předmětem právních, ale taktéž filosofických diskuzí. Na shora uvedenou otázku nám může odpovědět etický postoj utilitaristů, přičemž se v rámci této podkapitoly pokusím nejprve vymezit jejich postoj s tím, že v druhé části této podkapitoly poukážu na kritické názory vůči této etické teorii. Na závěr se následně pokusím vyvodit dílčí závěr, ve kterém se pokusím odpovědět na otázku, zda je mučení nebo jiné špatné zacházení ospravedlnitelné z pohledu etiky.

5.1.1 Vymezení utilitarismu

Utilitarismus je filosofický směr jehož zakladatelem je Jeremy Bentham.⁶⁰ Tento anglický ekonom, právník a filosof se řadil mezi právní pozitivisty, přičemž nejen na právo pohlížel zejména optikou užitečnosti.⁶¹ Bentham tak zejména kladl důraz na to, aby bylo právo především užitečné, přičemž zastával názor, že právo by mělo být, v ideálním případě, užitečné

⁶⁰HLAVINKA, Pavel. *Etika*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 66.

⁶¹HRDINA, Antonín Ignác, MASOPUST, Zdeněk. *Chrestomatie ke studiu filosofie práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 187.

pro co možná největší počet lidí.⁶² Jeho následovníkem byl John Stuart Mill, který byl filosofem, a ekonomem, a který se dále taktéž zabýval politologií a právem.⁶³

Jak tedy bylo výše naznačeno, tak základem utilitaristické etiky je právě užitek, přičemž tato stojí právě o dosažení a udržení maximální míry štěstí pro co možná nejvíce živých bytostí.⁶⁴ Utilitarismus se zejména vyznačuje třemi hlavními zásadami, a to konsekvencialismu, hedonismu a nestrannosti⁶⁵, přičemž někdy bývá doplňována ještě zásada čtvrtá, a to zásada maximalizace. Dle utilitaristické etiky není důležitý skutek sám o sobě, ale právě jeho důsledky.⁶⁶ Jinými slovy řečeno pro utilitariány není ani tak důležité například jednání dané osoby, ale to, jaké toto jednání sebou přinese důsledky, a to nejen pro jednjícího, ale taktéž pro ostatní, přičemž, aby bylo jednání dané osoby v souladu s utilitaristickou etikou, musí přispívat ke všeobecnému dobru, nebo alespoň přinášet co nejméně zla. Podstatou utilitariánské etiky je tedy přinášet co nejvíce štěstí a minimalizovat bolest. Konsekvencialistický přístup Bentham odůvodňoval tím, že dle jeho názoru je lidstvo pod nadvládou dvou pánů, a to bolesti a potěšení, přičemž pouze tyto ovlivňují co činíme a jsme jim absolutně podrobeni.⁶⁷ Michael Sandel pak hlavní myšlenku utilitarismus popisuje následovně: „nejvyšším mravním principem je maximalizovat štěstí, tedy celkový úhrn požitku oproti bolesti.“⁶⁸

Co se týče zásady hedonismu, tak dlužno podotknout, že utilitariáni nechápou hédonismus tak jako například epikurejci, neboť vidí jako dobro štěstí a zmírňování utrpení pro všechny. Utilitaristické chápání hedonismu je tudíž nesobecké.⁶⁹ Podstatou tohoto pojetí je pak dosažení požitku pro co nejvíce bytostí, neboť utilitaristé neberou v potaz jen lidské bytosti, ale taktéž ty, které jsou schopny cítit štěstí nebo utrpení, jako například savci.⁷⁰ Důležitý je taktéž princip nestrannosti, neboť dle tohoto principu je třeba se snažit o dosažení co možná největšího štěstí pro co možná nejvíce bytostí bez ohledu na to, zdali jde například o lidi vzdělané,

⁶²HRDINA, Antonín Ignác, MASOPUST, Zdeněk. *Chrestomatie ke studiu filosofie práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 187.

⁶³Tamtéž, s. 215.

⁶⁴HLAVINKA, Pavel. *Etika*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 66.

⁶⁵ČAPEK, Jakub a kol. *Přístupy k etice II*. 1. vydání. Praha: Filosofía, 2015, s. 180.

⁶⁶Tamtéž, s. 184.

⁶⁷HRDINA: *Chrestomatie ke studiu filosofie práva...*, s. 188.

⁶⁸SANDEL, Michael. *Spravedlnost: co je správné dělat*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2015, s. 42.

⁶⁹ČAPEK, Jakub a kol. *Přístupy k etice II*. 1. vydání. Praha: Filosofía, 2015, s. 183.

⁷⁰Tamtéž

nevzdělané, bohaté, chudé apod.,⁷¹ což vyvrací tvrzení některých filosofů, dle jejichž názoru je utilitarismus projevem sobectví.⁷²

Co se týče Johna Stuarta Milla, tak tento anglický filosof shora uvedené do jisté míry pozměnil, neboť například v případě konsekvenčionalismu vnímal, že pokud by kdokoli musel uvažovat neustále nad všemi důsledky každého svého činu, stal by se do jisté míry otrok neustálého usuzování o důsledcích svého jednání, což je z logiky věci nereálné.⁷³ Dle Milla by tak nemělo být touto optikou zvažováno každé banální jednání, ale tento pohled by se měl užívat jen v některých zásadních situacích lidského života.⁷⁴

Pro lepší pochopení utilitaristické etiky, resp. uvažování utilitariánů si dovoluji uvést známý případ neovladatelné tramvaje. V tomto případě je jednající osoba postavena do situace, kdy je řidičem tramvaje, která se řítí vysokou rychlostí na pět nic netušících dělníků, kteří na trati pracují, a které nefungují brzdy, přičemž jedinou možností, jak pět předmětných dělníků zachránit, je odbočit na vedlejší kolej, kde pracuje pouze jeden dělník.⁷⁵ Tento jednoduchý případ nás dovádí k rozhodnutí zda zabít pět dělníků, nebo odbočit a zabít pouze jednoho. Dle utilitaristického uvažování je správné zabočit a zabít pouze jednoho dělníka, neboť pět dělníků přežije, a bude tak naplněn požadavek většího užitku. Dlužno podotknout, že ke stejnému závěru by dospělo v dnešní době i mnoho zastánců jiných etických disciplín, avšak tento případ uvádím spíše pro ilustraci.

S ohledem na fakt, že shora uvedený příklad je smyšlený, dovoluji si uvést ještě jeden příklad z reálného života. Tento příklad se týká americké speciální jednotky SEALS, která dostala za úkol zabít vysoce postaveného velitele Talibánu, a to hluboko za nepřátelskou linií.⁷⁶ V průběhu této mise se předmětná jednotka dostala na dohled vesnice, ve které se měla daná osoba nacházet, přičemž dlužno podotknout, že podle odhadů se v ní nacházelo až sto padesát bojovníků Talibánu. V jednu chvíli se však před touto jednotkou zjevili dva pastevci. Jednotka je na chvíli zadržela a rozhodovala se co dál. V tomto případě měli na výběr pouze ze dvou možností, a to buď tyto pastevence zabít a pokračovat v misi, nebo je pustit a ohrozit tak nejen průběh celé operace, ale taktéž životy všech členů jednotky, neboť nikdo nevěděl, zda se jedná o

⁷¹ČAPEK, Jakub a kol. *Přístupy k etice II*. 1. vydání. Praha: Filosofía, 2015. s. 183.

⁷²Tamtéž

⁷³Tamtéž, 186.

⁷⁴Tamtéž, 197.

⁷⁵MACHULA, Tomáš. *Princip dvojího účinku* [online]. bigblogger.lidovky.cz, 27. červen 2016 [cit. 11. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://machula.bigblogger.lidovky.cz/c/190793/Princip-dvojeho-ucinku.html>>.

⁷⁶SANDEL, Michael. *Spravedlnost: co je správné dělat*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2015, s. 33.

přívržence Talibánu či nikoli. Nakonec padlo rozhodnutí oba pastevece pustit. Důsledkem tohoto rozhodnutí však nakonec bylo, že se jednotka dostala do obklíčení Talibánu s tím, že až na jednoho všichni zahynuli, přičemž současně přišli o život i vojáci, kteří se snažili jednotku zachránit, když bojovníci Talibánu sestřelili vrtulník, který přiletěl jednotce na pomoc.

Na tomto příkladu můžeme vidět, že vojáci řešili zásadní morální dilema, jehož rozhodnutí bylo velmi složité, neboť všichni zúčastnění věděli, že se klidně může jednat pouze o nevinné pastevece, kteří nejsou pro vojáky a celou operaci žádným ohrožením. Pokud by tito vojáci uvažovali čistě utilitaristickou logikou, tak by oba pastevece zabili a pokračovali dál v akci a možná by tak misi splnili a nikdo z nich by nezemřel. V tomto případě by konsekvencialisté odůvodnili rozhodnutí zabít pastevece vahou celé operace a vahou svých vlastních životů.

Optikou utilitarismu se můžeme taktéž dívat na mučení či jiné špatné zacházení s osobami podezřelými z terorismu, a to za předpokladu, že tyto mají zásadní informace, na základě kterých by mohly být zachráněny lidské životy. Dle utilitaristů by bylo v pořádku takovouto osobu vystavit mučení nebo jinému špatnému zacházení, neboť užitek by převážil nad utrpením předmětné osoby.

5.1.2 Kritika utilitarismu

S ohledem na shora uvedená morální dilemata má utilitaristický pohled na svět mnoho odpůrců a kritiků. Například případ s neovladatelnou tramvají je zajímavý v případě, že model změníme. Michael Sandel celou situaci mění tak, že jednající osoba již není řidičem neovladatelné tramvaje, ale jen osobou přihlížející na mostě. V tomto případě na mostě stojí ještě jeden kurpulentní muž, přičemž stačí do něj pouze strčit, a on spadne na koleje a tramvaj zastaví s tím, že tento muž zemře.⁷⁷ Jak můžeme vidět princip je stejný, avšak většina lidí by již s tímto měla problém. Stejně tak v případě speciální jednotky, pokud by vojáci věděli, že se jedná o sympatizanty Talibánu, nejspíš by je oba zastřelili a většina lidí by nic nenamítala, ale za předpokladu, že by tito pasteveci byli pouze pasteveci a nikoho neohrozili, určitě by vojáky mnoho lidí odsoudilo, neboť by šlo o zabití bezbranných civilistů. Jak tedy můžeme vidět, tak v některých případech lze utilitaristické postupy schválit, avšak v některých případech je to problematické.

⁷⁷SANDEL, Michael. *Spravedlnost: co je správné dělat*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2015, s. 31.

Utilitarismu je často vyčítáno, že nerespektuje práva jednotlivce, přičemž Sandel k tomuto uvádí, že: „*Utilitaristovi na jednotlivci záleží, ale jen v tom smyslu, že preference každého z nich by se měly započítat spolu s ostatními.*“⁷⁸ Jako příklad této námitky uvádí předhazování křesťanů lvům ve starověkém Římě, kdy tito byli předhazováni dravým šelmám pro pobavení davu. Dle utilitaristické kalkulace by utrpení těchto křesťanů mělo být převáženo uspokojením přihlížejícího a jásajícího publika.⁷⁹

Další námitkou proti utilitarismu může být, že pokud bychom se jeho myšlenkou doslovně řídili, vedlo by toto v mnoha případech ke špatným výsledkům, jelikož bychom nakonec předhazovali například křesťany lvům pro pobavení davu.⁸⁰ Na tuto otázku pak lze odpovědět tím, co vyznával právě Mill, když tento tvrdil, že člověk by se měl principy utilitarismu řídit jen ve výjimečných situacích. Oproti tomuto však může být namítnuto, že nemůžeme páchat zlo jen pro větší dobro, neboť i menší zlo se počítá.⁸¹ Dle mého názoru je toto sice pravdou, avšak za některých okolností prostě není zbylí a člověk si musí vybrat. Pokud například odmítneme vystavit teroristu drsnějším formám výslechu jen proto, že je to špatné, a nezachráníme tak mnoho lidských životů, dojde v důsledku ke spáchání mnohem většího zla, a tudíž může být na odmítnutí těchto forem výslechu pohlíženo taktéž jako na zlo. V tomto případě je tedy dle mého správné zasáhnout, a to i přes to, že takovéto jednání způsobuje zlo, je ve své podstatě špatné a není v souladu s principem dvojího účinku jak jej popisuje Tomáš Machula. „*Můžeme jednat, pokud jsou splněny 3 podmínky: 1) to, co je zamýšleným cílem našeho jednání, je dobro. Zlo je pouze dopuštěno jako vedlejší účinek. 2) způsobené dobro (nakolik to lze posoudit) je větší než způsobené zlo (jinými slovy, stojí za to i přes zlo, které se také způsobí) 3) samotný skutek není sám o sobě zlý (zabít nevinného nelze ani když je mým cílem sebevětší dobro).*“⁸²

Naproti utilitarismu lze postavit deontologii, mezi jejíž hlavní představitele se řadí například Immanuel Kant.⁸³ Immanuel Kant patří ke klasikům německé klasické filosofie,⁸⁴

⁷⁸SANDEL, Michael. *Spravedlnost: co je správné dělat*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2015, s. 45.

⁷⁹Tamtéž

⁸⁰MALANÍK, Michal. *Meze utilitarismu* [online]. lawportal.cz, 3. října 2013 [cit. 5. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://www.lawportal.cz/meze-utilitarismu/>>.

⁸¹MACHULA, Tomáš. *Princip dvojího účinku* [online]. bigblogger.lidovky.cz, 27. června 2016 [cit. 11. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://machula.bigblogger.lidovky.cz/c/190793/Princip-dvojeho-ucinku.html>>.

⁸²Tamtéž

⁸³ČAPEK, Jakub a kol. *Přístupy k etice II*. 1. vydání. Praha: Filosofie, 2015, s. 89.

⁸⁴HRDINA, Antonín Ignác, MASOPUST, Zdeněk. *Chrestomatie ke studiu filosofie práva*. 1. vydání. Praha: Leges, s.r.o., 2011, s. 224.

přičemž byl mimo jiné kritikem utilitaristické etiky. Kant kritizuje utilitaristickou etiku zejména pro její kalkulování, neboť byl názoru, že nelze odvozovat morální principy od užitku, jelikož to co je užitečné pro většinu nemusí být zákonitě správné.⁸⁵

Dle Kantova názoru totiž utilitaristický přístup vůbec nevede k mravnosti, jelikož jeho základem je učinit člověka především šťastným a protřelým v rámci hledání vlastního prospěchu, přičemž neučí člověka jak jednat správně, ale jak při svém jednání kalkulovat.⁸⁶ Na jednu stranu Kant sice uznává, že lidské bytosti upřednostňují požitky a snaží se odstranění, nebo zmírnění bolesti, avšak současně odmítá, aby byly lidské bytosti těmito podněty absolutně ovládány, neboť jednání na základě takovýchto podnětů je v rozporu s naší svobodou, jelikož v tomto případě nejednáme autonomně, ale jsme determinováni našimi touhami po uspokojení preferencí.⁸⁷ Kantův přístup ke svobodě je pak tedy v základu jednoduchý, neboť je dle jeho nauky člověk svobodný, pokud je sám sobě zákonodárcem.⁸⁸

Nejzásadnější myšlenkou Kantovy etiky je pak idea kategorického imperativu.⁸⁹ Kategorický imperativ Kant formuluje následujícím způsobem: „*Jednej tak, aby se maxima tvé vůle mohla vždy současně platit jako princip obecného zákonodárství.*“⁹⁰ Naše vůle by tedy neměla být dle Kanta určována dosažením blaženosti, ale právě tímto morálním zákonem s tím, že blaženost sice hraje v Kantově chápání etiky svoji roli, ale není určující pro naši vůli.⁹¹

Oproti utilitaristům tak Immanuel Kant nedává důraz na následek, ale na motiv, který vede k danému jednání, přičemž skutky, resp. kvalita jejich morálnosti, by měly být hodnoceny na základě motivace, což ovšem neznamená, že bychom měli absolutně odhlížet od následků.⁹² S ohledem na toto je pak dle Kanta důležité jednat správně, resp. učinit správnou věc, protože je to správné, a nikoli z jakéhokoli jiného důvodu.⁹³

Tento princip dle mého vystihuje dokonale příklad s kupcem, do jehož obchodu přijde dítě, které si chce koupit chleba. Kupec ví, že by mu jej mohl prodat draze, jelikož by dítě nepoznalo, že je cena daného chleba přemrštěná, avšak si současně kupec uvědomuje, že pokud by takto učinil, mohlo by jej to poškodit, neboť kdyby se o tomto dozvěděli ostatní, byla by tím

⁸⁵SANDEL, Michael. *Spravedlnost: co je správné dělat.* 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2015, s. 118.

⁸⁶KANT, Immanuel. *Základy metafyziky mravů.* 2. vydání. Praha: svoboda 1990, s. 104.

⁸⁷SANDEL: *Spravedlnost: co je správné dělat...*, s. 119.

⁸⁸HLAVINKA, Pavel. *Etika.* 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013, s. 53.

⁸⁹Tamtéž

⁹⁰KANT: *Základy metafyziky mravů...*, s. 84.

⁹¹ČAPEK, Jakub a kol. *Přístupy k etice II.* 1. vydání. Praha: Filosofía, 2015, s. 98.

⁹²Tamtéž, s. 99.

⁹³SANDEL: *Spravedlnost: co je správné dělat...*, s. 12.

poškozena jeho dobrá pověst, což by v důsledku poškodilo jeho obchod, a tak se rozhodne dát dítěti cenu běžnou. Dle shora uvedeného ale obchodníkovo jednání není motivováno dobrými důvody, a tudíž jde o jednání sice správné, ale přesto nemorální.⁹⁴

Pokud se tedy vrátíme k případu se zajatým teroristou, který někde umístil bombu, a jen on ví kde a jak ji zneškodnit, tak zjistíme, že podle Kanta by nebylo možné jej mučit, neboť bez ohledu na následky je tento čin z podstaty špatný. Dle deontologického přístupu má totiž každý člověk svoji důstojnost, přičemž s žádnou lidskou bytostí by nemělo být jednáno jako s prostředkem, ale jako s účelem.⁹⁵ Jak bylo totiž uvedeno už v kapitole pojednávající o lidské důstojnosti, tak právě Kant zastával inherentní pojetí lidské důstojnosti. Mučení a jiné špatné zacházení je tedy dle deontologů v rozporu s lidskou důstojností, neboť je s člověkem jednáno jako s věcí a není brána v potaz jeho absolutní hodnota.

Je ovšem pravdou, že dle Kantovi etiky je současně taktéž nemorální lhát, a to za jakýchkoli okolností, neboť je toto jednání neetické. Tak například, pokud bychom lhali teroristovi o tom, že ve městě, které hodlá „vyhodit do povětří“, je celá jeho rodina, a to za účelem získání klíčových informací, bude to dle Kantovské etiky nemorální a špatné, neboť lež je z principu špatná a lhát se nemá, a to bez ohledu na důsledky.⁹⁶ Zde můžeme vidět, že i Kantovy postoje mohou být v některých případech naprosto absurdní, jelikož by asi jen málo lidí řeklo, že je správné nelhat teroristovi v případě, kdy jsou ohroženy stovky lidských životů.

5.1.3 Dílčí závěr

Obecně vzato nejsem úplným zastáncem ani jednoho ze shora uvedených etických pohledů na věc, neboť si myslím, že na některé situace se nedá nahlížet pouze z utilitaristického nebo deontologického pohledu.

Když se ale opět vrátíme k mučení a jinému špatnému zacházení, tak jsem toho názoru, že by se takovéto jednání dalo za určitých okolností ospravedlnit. Například ve výše uvedeném případě se zajatým teroristou bych se přiklonil ke konsekvencionalistickému principu. Současně si však dovoluji podotknout, že takováto úvaha má své podmínky. Za prvé by muselo být ze všech okolností zřejmé, že je daná osoba odpovědná za umístění předmětné bomby, za druhé by muselo být k mučení nebo jinému špatnému zacházení přikročeno až jako k poslední možnosti,

⁹⁴SANDEL, Michael. *Spravedlnost: co je správné dělat*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2015, s. 124.

⁹⁵KANT, Immanuel. *Základy metafyziky mravů*. 2. vydání. Praha: svoboda 1990, s. 91.

⁹⁶SANDEL: *Spravedlnost: co je správné dělat...*, s. 143.

nesmělo by dojít ke špatnému zacházení, které by přesahovalo určité hranice a mohlo by být využito jen za účelem získání informací, přičemž za páté by nesmělo vést k usmrcení zadržené osoby. K těmto podmínkám je však zapotřebí zdůraznit, že by všechny musely být naplněny kumulativně.

V případě první podmínky může být namítáno, že jen málokdy budeme vědět, že je zadržena správná osoba, přičemž zde budou vždy pochybnosti o tom, zdali nedochází k mučení nevinného člověka.⁹⁷ Tato námitka je sice opodstatněná, ale dle mého názoru se s ní lze vyrovnat tím, že by v takovémto případě musela být pravděpodobnost opravdu vysoká. Jinými slovy řečeno by se nám v této situaci muselo zdát velmi nepravděpodobné, aby daná osoba nebyla oním teroristou, který umístil předmětnou bombu, a který ví kde se nachází a jak ji zneškodnit.

Co se týče druhé podmínky, a to využití špatného zacházení jako prostředku ultima ratio, je tato podmínka z mého pohledu esenciální, neboť v případě absence této podmínky by mohli docházet k zneužívání mučení a jiného špatného zacházení, což by dle mého názoru bylo již nepřijatelné, neboť jej za běžných okolností nelze ospravedlnit.

Třetí podmínka je dle mého názoru taktéž velmi důležitá, jelikož k získání informací existuje několik cest. Můžete využít více metod, přičemž některé lze s ohledem na riziko ospravedlnit a jiné ne. Dle mého názoru jsou v tomto ohledu nepřijatelné například metody využívané ve středověkém právu, jako jsou palečnice apod.⁹⁸ Naproti tomu například waterboarding by již dle mého mohl být použit jako metoda výslechu, neboť zásadním způsobem nezasahuje do fyzické integrity a nezpůsobuje nevratná tělesná zranění. Dalo by se namítnout, že waterboarding způsobuje psychické trauma,⁹⁹ avšak jsem toho názoru, takovéto psychické trauma lze za některých okolností ospravedlnit. Současně si taktéž nemyslím že by psychické trauma mělo být neodstranitelné v případě, kdy se bude jednat o jednorázovou a krátkodobou akci. Nemluví totiž o situaci, kdy je někdo uvězněn a podrobován špatnému zacházení po několik měsíců jako například vězni ve věznici Abu Ghraib,¹⁰⁰ ale o situaci, kdy je někdo zadržen a podroben špatnému zacházení jen v krátkém časovém okamžiku, neboť jsem toho

⁹⁷BITTNER, Petr. *Pokročilá technika vyslychání* [online]. denikreferendum.cz, 22. září 2016 [cit. 6. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://denikreferendum.cz/clanek/23773-pokrocila-technika-vyslychani>>.

⁹⁸VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006. s. 55.

⁹⁹WALSH, Bryan. *Waterboarding: A Mental and Physical Trauma* [online]. content.time.com, 20. dubna 2009 [cit. 17. listopadu 2016] Dostupné na <<http://content.time.com/time/nation/article/0,8599,1892721,00.html>>.

¹⁰⁰HERSH, Seymour. *Torture at Abu Ghraib* [online]. newyorker.com, 10. května 2004 [cit. 18. listopadu 2016] Dostupné na <<http://www.newyorker.com/magazine/2004/05/10/torture-at-abu-ghraib>>.

názoru, že pokud je někdo podroben např. waterboardingu a skutečně něco ví, tak potřebné informace vyhradí neprodleně.

Čtvrtá z podmínek je pak důležitá zejména proto, že jen v tomto případě lze mučení a jiné formy špatného zacházení ospravedlnit. V tomto směru se totiž odkláním od utilitaristického uvažování, neboť souhlasím s využitím některých metod výslechu jen za předpokladu, že toto směřuje k získání informací, bez nichž by došlo ke ztrátám na životech velkého počtu lidí. Jinými slovy řečeno, nesouhlasím například s mučením pro zábavu, jako v případě předhazování křesťanů lvům, nebo za účelem vynucení doznání apod., jelikož i když by toto mohlo, v některých případech, maximalizovat užitek, bylo by to z mého pohledu neakceptovatelné. Tento názor zastávám z toho důvodu, že pokud nějaká osoba úmyslně způsobí ohrožení velkého počtu lidských životů, je za tento stav odpovědná, a tudíž lze takovýto postup vůči ní ospravedlnit. Pokud bychom například namísto zajatého teroristy mučili jeho dítě, a to s úmyslem donutit jej potřebné informace prozradit,¹⁰¹ bylo by takovéto jednání z mého pohledu neospravedlnitelné, a to i přes to, že by bylo v souladu s utilitaristickou etikou.

Pátá podmínka je dle mého naprosto logická, jelikož pokud využíváme mučení nebo jiné špatné zacházení pouze k tomu, abychom z určité osoby získali informace, tak zde není jediný důvod tuto osobu usmrtit. V tomto ohledu zde totiž není nic, co by usmrcení dané osoby mohlo morálně ospravedlnit. Přičemž musím souhlasit s názorem, že umučit kohokoli, zejména nevinného, k smrti je větší zlo, než samotné mučení nebo vražda.¹⁰² Tato podmínka taktéž souvisí s podmínkou druhou, neboť pokud nebudou akceptovány surové, a z mého pohledu barbarské techniky výslechu, je velmi nepravděpodobné, že by předmětná osoba zemřela, přičemž s ohledem na moderní technologie, existuje mnoho možností, jak ohlídat, aby daná osoba nedostala např.: infarkt.

Jak z výše uvedeného vyplývá, tak dle mého názoru je mučení nebo jiné špatné zacházení z etického hlediska, a to za určitých okolností a za současného kumulativního splnění výše specifikovaných podmínek, ospravedlnitelné. Myslím si, že i když na danou problematiku není možné nahlížet pouze jako utilitarista, tak mohou v životě nastat situace, ve kterých se může utilitarismus uplatnit.

¹⁰¹SANDEL: *Spravedlnost: co je správné dělat...*, s. 47.

¹⁰²MILLER, Seumas. *Torture* [online]. plato.stanford.edu, 7. února 2006 [cit. 7. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://plato.stanford.edu/entries/torture/>>.

5.2 Absolutnost zákazu mučení oproti relativnosti práva na život s přihlédnutím k lidské důstojnosti.

Jak již bylo nastíněno v kapitole pojednávající o právu na život, tak jedním z argumentů napadajících absolutnost zákazu mučení a jiného špatného zacházení je právě relativnost práva na život oproti absolutnosti zákazu mučení a jiného špatného zacházení. Z výše uvedeného vyplývá dle mého jasná otázka, a to proč je právě mučení a jiné špatné zacházení horší než usmrcení člověka, resp. co je tím důvodem, že je právě zákaz mučení a jiného špatného zacházení absolutní?

Dle některých názorů je mučení, nebo jiné špatné zacházení čisté zlo,¹⁰³ neboť v případě mučení nebo jiného špatného zacházení je zasahováno do fyzické a psychické integrity, autonomie a lidské důstojnosti dané osoby, přičemž se jedná o nejhorší druh objektivizace a podřízení jakékoli osoby, a proto je dle některých názorů neakceptovatelné, aby se jeho zákaz stal relativním s tím, že relativnost tohoto zákazu není kompatibilní s jakýmkoli právním a morálním systémem.¹⁰⁴

Je pravdou, že mučení je samo o sobě špatným činem, ale jedná se o větší zlo, nežli usmrcení jiného člověka? Pokud dojde k úmyslnému usmrcení člověka, je taktéž zasahováno do jeho integrity, autonomie a lidské důstojnosti, přičemž se navíc v tomto případě jedná o zásah konečný. Mohlo by být namítáno, že v případě mučení dochází ke způsobení velkého fyzického a psychického utrpení, ale dle mého názoru tento argument nemůže obstát, neboť i v případě úmyslného zabití může být dané osobě způsobena velká bolest a psychické utrpení, a to i přes to, že není úmyslem jednat jí způsobit.

Navíc nelze opomenout, že některé druhy mučení nebo jiného špatného zacházení nemusí ani zdaleka způsobit tolik fyzického a psychického utrpení oproti některým případům legálního usmrcení, neboť záleží na dané osobě, formě špatného zacházení, délce trvání apod. V některých případech například ESLP shledal porušení článku 3 Úmluvy i za situací, které se nemohou dle

¹⁰³MILLER, Seumas. *Torture* [online]. plato.stanford.edu, 7. února 2006 [cit. 7. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://plato.stanford.edu/entries/torture/>>.

¹⁰⁴GREER, Steven. Is the Prohibition against Torture, Cruel, Inhuman and Degrading Treatment Really „Absolute“ in International Human Rights Law? *Human Rights Law Review*, roč. 15, č. 1, s. 101. Dostupné na <<http://hrlr.oxfordjournals.org/content/15/1/101.full?sid=fff47270-e0eb-4072-8e4d-cf72d37cc45b>>.

mého názoru vyrovnat útrapám osoby, která je legálně usmrcena, a to například ve věci Hasan Ilhan proti Turecku, ve kterém se jednalo o vypálení domu Tureckými bezpečnostními silami.¹⁰⁵

V případě úmyslného usmrcení jakékoli osoby tedy dochází k zásahu jak do autonomie dané osoby, tak do práva na život této osoby, přičemž v případě špatného zacházení dochází k zásahu do autonomie dané osoby a zásahu do práva nebýt mučen, avšak nedochází k zásahu do práva na život, přičemž jak už bylo výše uvedeno, tak právo na život patří k nejdůležitějším právům vůbec, a to zejména s ohledem na vzácnost a neocenitelnost každého lidského života, která je dána zejména tím, že se v případě usmrcení konkrétní osoby či osob jedná o stav konečný, přičemž v případě mučení nikoli. Z jakého důvodu má tedy například zajatý terorista právo nebýt mučen nebo podrobován jinému špatnému zacházení, oproti stovkám potencionálních obětí jeho činu?

Jedním z dalších argumentů ospravedlňujících fakt, že zákaz mučení a jiného špatného zacházení je absolutní je, že vědomí osoby, která je mučena, v danou chvíli zaměřeno pouze na prožívanou bolest a strach z další bolesti, která by mohla přijít, přičemž je v danou chvíli absolutně vyloučena svobodná vůle dané osoby s tím, že daná osoba je degradována na živou věc a není tudíž člověkem,¹⁰⁶ což je, mimo jiné, v rozporu s právem na lidskou důstojnost. Proti tomuto argumentu lze postavit opět usmrcení jiné osoby, neboť v případě zabití jakékoli osoby je taktéž vyloučena její svobodná vůle. Současně daná osoba taktéž přestává být v důsledku usmrcení člověkem. Je pravdou, že v případě mučení, či jiného špatného zacházení často dochází k izolaci vědomí na bolest a strach z další bolesti, avšak nutno namítnout, že v případě umírajícího člověka může být taktéž vědomí izolováno pouze na prožitek bolesti a strach z další bolesti, přičemž může taktéž být dále vědomí zaměřeno na strach z blížící se smrti. Jak totiž poznamenal ESLP ve věci Al Saadoon and Mufdhi proti Spojenému království, tak i psychické strádání v důsledku blížící se smrti je v rozporu s článkem 3 Úmluvy.¹⁰⁷ Je pravdou, že tento rozsudek se týká trestu smrti a osob čekajících na popravu, ale jsem toho názoru, že nehraje roli, zdali osoba čeká na smrt v cele smrti, nebo je těžce zraněna a ví že se smrt nezastavitelně blíží s tím, že neví, zda přežije.

¹⁰⁵Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 9. února 2005, *Hasan Ilhan proti Turecku*, stížnost č. 25803/94, čl. 97-98. Dostupné na <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-67346"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

¹⁰⁶LANGÁŠEK, Tomáš In WAGNEROVÁ, Eliška (ed). *Komentář k Listině základních práv a svobod*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012, s. 195 (čl. 7 odst. 2 Listiny).

¹⁰⁷Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 4. října 2010, *Al-Saadoon and Mufdhi proti Spojenému království*, stížnost č. 61498/08, čl. 144. Dostupné na <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-97575"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

Jak bylo již dříve uvedeno, tak mučení nebo jiné špatné zacházení je v rozporu s právem na lidskou důstojnost, přičemž je tímto právem často argumentováno ve prospěch absolutnosti zákazu špatného zacházení. V jedné z předchozích kapitol bylo naznačeno, že každý člověk má právo na respektování jeho důstojnosti. Je ovšem otázkou, zda je právo na lidskou důstojnost právem absolutním, nebo právem relativním. Pokud bychom totiž uznali absolutnost práva na lidskou důstojnost, tak bychom jen těžko mohli popřít absolutnost zákazu mučení či jiného špatného zacházení. Právo na lidskou důstojnost sice patří k důležitým lidským právům, avšak nejsem přesvědčen o tom, že by toto právo bylo právem absolutním, neboť jak bylo shora uvedeno, tak v případě úmyslného usmrcení člověka jinou osobou, například v důsledku nutné obrany nebo oprávněného použití zbraně,¹⁰⁸ taktéž může dojít k zásahu do práva na lidskou důstojnost, ale k porušení nedochází.

Jako další případ lze uvést zásah policie například proti výtržníkovi, který klade odpor. Dle mého názoru i v tomto případě může dojít k zásahu do lidské důstojnosti, ale k porušení práva na lidskou důstojnost dojít nemusí, přičemž nesouhlasím s názorem ESLP, který uvedl ve věci *Kummer proti České republice*, když z jeho argumentace vyplývá, že použití fyzické síly vůči zadržené osobě v důsledku jejího chování nesnižuje lidskou důstojnost, neboť se dle názoru ESLP nejedná o zásah do lidské důstojnosti.¹⁰⁹ Z mého pohledu se v tomto případě o zásah jedná, avšak se nejedná o porušení práva na lidskou důstojnost, a proto si myslím, že se nemůže jednat o právo absolutní.

Pokud tedy právo na lidskou důstojnost není právem absolutním a do práva na lidskou důstojnost může být zasaženo, nemůže dle mého být lidskou důstojností argumentováno ve prospěch absolutnosti práva nebýt mučen či podrobován krutému nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, neboť by v tomto případě muselo být absolutním i právo na život.

S ohledem na shora uvedené mi připadá poněkud nepřiměřené, že pokud například vybuchne bomba, a v důsledku tohoto přijde o život mnoho lidí, tak je upřednostněno právo nebýt vystaven špatnému zacházení a právo na lidskou důstojnost jednoho člověka oproti právu na život a lidskou důstojnost dalších lidí, kteří jsou buď usmrceni, zraněni nebo jinak těžce dotčeni.

¹⁰⁸zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších předpisů, § 29, §32.

¹⁰⁹Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 25. července 2013, *Kummer proti České republice*, stížnost č. 32133/11, čl. 56. Dostupné na <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-141951"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

Dle mého názoru by v tomto případě mělo být upřednostněno právo na život všech nevinných osob, které jsou postiženy daným útokem, neboť se ničím neprovinily a do jejich práva na život bylo neoprávněně zasaženo nebo bylo toto ohroženo osobou, která danou situaci zapříčinila, měla v úmyslu do jejich práv zasáhnout a měla taktéž možnost celou situaci ovlivnit svým jednáním.

Potřebami bezpečnosti bylo argumentováno také Spojeným královstvím ve věci Chahal proti Spojenému Království, nebo v případě Saadi proti Itálii, přičemž v těchto případech nelze než uvést, že rozhodnutí ESLP bylo v této věci správné. Obě osoby, tj. jak pan Chahal a pan Saadi, sice mohly představovat nebezpečí pro národní bezpečnost, ale ani jedna z těchto situací dle mého názoru nebyla takového rázu, že by vydání těchto osob, kterým v případě vydání do domovských států hrozilo mučení či jiné špatné zacházení, bylo z jakéhokoli pohledu ospravedlnitelné, neboť ani v jednom z těchto případů se nejednalo o situaci, kdy by hrozilo přímé a bezprostřední nebezpečí, přičemž se oba státy pouze snažily zbavit problémových osob.

V předchozích odstavcích bylo převážně pojednáváno o případu se zajatým teroristou, který umístil bombu na frekventovaném místě a ohrožoval velké množství lidí, avšak byla by situace stejná, pokud by se jednalo o ohrožení pouze jednoho lidského života? Takovýto případ projednával ESLP v roce 2010 ve věci Gäfgen proti Německu, ve kterém se jednalo o únos a vraždu jedenáctiletého chlapce.¹¹⁰ V tomto případě ESLP shledal porušení článku 3 Úmluvy, jelikož shledal v rozporu s tímto ustanovením to, že policisté zadrženému únosci vyhrožovali způsobením značné bolesti a použitím séra pravdy v případě, že neprozradí místo, kde chlapec ukrývá.¹¹¹ K tomuto ESLP poznamenal, že ani v takovéto situaci nemůže být článek 3 Úmluvy porušen, a že výhrůžka jedinci mučením může být přinejmenším nelidským zacházením. ESLP sice vzal v úvahu, že policisté plánovali v případě nutnosti provést mučení pachatele pod lékařským dohledem speciálně vyškoleným policistou, a že policisté jednali za vypjaté situace, jelikož věřili, že chlapec je na živu a je ve velkém nebezpečí, avšak ani toto na věci nic nezměnilo, když ESLP výslovně uvedl, že: „*Filozofický základ podpírající absolutní povahu práva podle článku 3 nedovoluje žádné výjimky nebo ospravedlňující faktory nebo*

¹¹⁰Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 1. června 2010, *Gäfgen proti Německu*, stížnost č. 25803/94, čl. 10-23. Dostupné na <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-99015"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

¹¹¹Tamtéž, čl. 94 - 100.

*vybalancování zájmů, a to bez ohledu na chování dotčené osoby a na povahu daného zločinu.*¹¹²

ESLP v tomto případě rozhodl v souladu s právem, avšak jsem toho názoru, že i v těchto případech by mělo být upřednostněno právo na život malého chlapce oproti právu únosce dle článku 3. Úmluvy. ESLP sice ve svém hodnocení odkázal na filozofický základ absolutnosti mučení, který nedovoluje odchýlení se od zákazu za jakýchkoli okolností, ale myslím si, že by měl být zohledněn zejména následek, kterým je větší dobro v podobě zachráněného chlapce, který je nevinný. Je pravdou, že v daném případě byl již chlapec po smrti, avšak si myslím, že pokud existuje byť malá šance na záchranu lidského života, mělo by mít právo na život přednost.

Tento názor zastávám z toho důvodu, že pokud by například v obdobné situaci policisté přikročili třeba k waterboardingu, a uneseného chlapce zachránili, tak by tento chlapec mohl žít, studovat, mít děti apod., a současně by taktéž dál žil únosce, který by možná mohl trpět psychickými následky, ale stále by žil. Byly by tu tedy dva lidské životy s tím, že jeden z nich by mohl být částečně poškozen psychickým traumatem, ale stále by tu byly dva namísto jednoho, neboť pokud by k waterboardingu daní policisté nepřikročili, a chlapce v důsledku tohoto nezachránili, zbyl by život jen jeden, a to únosce, který celou situaci zavinil, což je dle mého názoru neakceptovatelné.

Závěrem bych se chtěl uvést právo na sebeobranu, resp. na nutnou obranu, které náleží dle trestního práva každému člověku. Dle platné právní úpravy má totiž každý jedinec právo bránit sebe a svůj život v případě přímo hrozícího a bezprostředního útoku, a to v mezích proporcionality a subsidiarity, přičemž k pomoci v nutné obraně je taktéž oprávněn kdokoli jiný v případě, že je svědkem onoho přímo hrozícího útoku.¹¹³ V tomto případě mne tedy napadá, proč by stát za splnění určitých podmínek nemohl přistoupit k mučení za účelem ochrany života a zdraví svých občanů či jiných osob nacházejících se na jeho svrchovaném území?

V tomto případě má tedy kdokoli právo zasáhnout, a pokud jsou splněny všechny podmínky, tak danou osobu usmrtit, přičemž v tomto souhlasím s názorem, že na mučení lze pohlížet jako na obranu pokud je jediným jeho účelem získání informací, které slouží k odražení

¹¹²Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 1. června 2010, *Gäfgen proti Německu*, stížnost č. 25803/94, čl. 10 - 23. Dostupné na <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-99015"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

¹¹³zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, § 29.

pomyslného útoku, a to za splnění podmínek proporcionality, subsidiarity jakož i dalších níže uvedených podmínek.¹¹⁴

5.2.1 Dílčí závěr

S ohledem na výše uvedené jsem toho názoru, že ani jeden ze shora uvedených argumentů nemůže odůvodňovat absolutnost zákazu mučení a jiného špatného zacházení v poměru k relativnosti práva na život. Souhlasím, že některé metody výslechu lze shledat nepřijatelnými, a že mučení nebo jiné špatné zacházení bude ve většině případů špatné, ale zároveň si myslím, že ani tímto nemůže být zcela odůvodněna absolutnost tohoto zákazu ve světle relativnosti práva na život. Současně nesouhlasím s názorem Petra Suchánka, který ve svém článku uvedl, že: „scénář tikající bomby nabízí záchranu mnoha lidských životů za cenu krátkodobého nepohodlí jednoho špatného člověka. Ve skutečnosti však nabízí záchranu několika za cenu ztráty celého světa. V momentě, kdy je váženo právo jednoho nebyť mučen proti právu druhého na život, už ani jedno z těchto práv nemá smysl.“¹¹⁵ Dle mého názoru totiž zákaz špatného zacházení musí být poměřován s právem na život, přičemž vyvažování neubírá žádnému právu na smyslu.

5.3 Další argumenty pro a proti absolutnost zákazu mučení a jiného špatného zacházení

Jedním z dalších argumentů podporujících absolutnost zákazu mučení a jiného špatného zacházení je argument, že i přes morální ospravedlnitelnost špatného zacházení ve vypjatých situacích, jako je například případ tikající bomby nebo únos malého chlapce ve věci Gäfgen proti Německu, není nutné legalizovat mučení, neboť to že takovéto jednání může být z etického pohledu pro danou situaci tím nejlepším ještě neznamena, že by takovéto jednání mělo být právem povoleno, přičemž by případné jednání mohlo být následně ospravedlněno.¹¹⁶

Toto pojetí přesně odpovídá právnímu vymezení v Izraeli, přičemž jak bylo výše uvedeno, tak nesouhlasím s tím, abychom na jednu stranu řekli, že zákaz špatného zacházení je

¹¹⁴ČERNÝ, David. *Smíme mučit teroristy?* [online], kontrafikce.blogspot.cz, 2. září 2016 [cit. 19. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://kontrafikce.blogspot.cz/2016/09/muceni-bohuzel-nekdy-resenim-je.html>>.

¹¹⁵SUCHÁNEK, Petr. *Nesnesitelná lehkost mučení* [online]. a2larm.cz, 10. března 2015 [cit. 7. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://a2larm.cz/2015/03/nesnesitelná-lehkost-muceni/>>.

¹¹⁶MILLER, Seumas. *Torture* [online]. plato.stanford.edu, 7. února 2006 [cit. 7. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://plato.stanford.edu/entries/torture/>>.

absolutní, ale současně umožnili, že by se osoby, které jednali například za okolností krajní nouze, mohly následně vyvinít. Obdobný pohled na věc by mohl být vysledován taktéž z rozhodnutí senátu ESLP ve věci *Gäfgen proti Německu*, když tento rozhodl, že Magnus Gäfgen nemá statut oběti dle článku 34. Úmluvy, neboť policisté byli uznáni vinnými, dostali pokutu, případ byl řádně vyšetřen a byly splněny i další podmínky,¹¹⁷ přičemž stěžovatel namítal, že tyto tresty byly nepřiměřeně nízké a ve své podstatě symbolické.¹¹⁸

Takovéto řešení by však dle mého názoru popíralo absolutnost zákazu špatného zacházení, neboť by zákaz mučení a jiného špatného zacházení byl sice formálně prohlášen za absolutní, avšak prakticky by byl relativní, neboť bychom do práva nebýt mučen nebo podrobován jinému špatnému zacházení mohli zasáhnout s vidinou následného vyvinění. Myslím si, že mnohem lepším řešením by v tomto případě bylo přesné a taxativní vymezení, dle kterého by mohly být předem stanovené metody použity jen v opravdu vypjatých situacích. Zákaz špatného zacházení by byl tedy prohlášen za relativní, avšak by byly nastaveny jasné předpoklady, za kterých by bylo možné do práva nebýt podroben špatnému zacházení zasáhnout, přičemž v takovémto případě by mohla dávat smysl argumentace skrze institut krajní nouze, který je uplatněn v Izraeli. Dlužno podotknout, že rozhodnutí senátu ESLP bylo dále posouzeno velkým senátem ESLP, který nakonec Magnusi Gäfgenovi status oběti přiznal,¹¹⁹ neboť jak uvedla intervenující Redress Trust, tak trest za porušení tohoto práva musí odrážet závažnost daného zločinu.¹²⁰

Zastánci absolutnosti zákazu mučení a jiného špatného zacházení taktéž často argumentují tím, že pokud by bylo jakýmkoli způsobem a za jakýchkoli okolností povoleno zasáhnout do práva nebýt mučen či podrobován špatnému zacházení, došlo by k institucionalizaci špatného zacházení.¹²¹ Jinými slovy řečeno by došlo k pevnému spojení s naším systémem, přičemž by toto mohlo vést k zneužívání špatného zacházení. Jedná se tedy o argument „kluzkého svahu“, který říká, že povolení špatného zacházení bude mít špatné důsledky pro celou naši společnost, jelikož by došlo k otupení společnosti, která by si zvykla na

¹¹⁷Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 1. června 2010, *Gäfgen proti Německu*, stížnost č. 25803/94 čl. 109. Dostupné na <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-99015"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

¹¹⁸Tamtéž, čl. 110.

¹¹⁹Tamtéž, čl. 115 - 130.

¹²⁰Tamtéž, čl. 114.

¹²¹MILLER, Seumas. *Torture* [online]. plato.stanford.edu, 7. února 2006 [cit. 7. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://plato.stanford.edu/entries/torture/>>.

používání mučení či krutého, nelidského či ponižujícího zacházení.¹²² V důsledku tohoto by pak mohlo dojít k akceptaci mučení jakožto legitimního nástroje pro cokoli.¹²³

Je třeba říci, že pokud bychom určité špatné zacházení legalizovali, nemuselo by to nutně znamenat, že dojde ke zneužívání.¹²⁴ Jedním z problémů argumentace kluzkého svahu je, že automaticky předpokládá, že se nedokážeme zastavit a podléháme trendům. Jedná se tedy o argument vycházející z konzervativně preventivní strategie, dle kterého bychom neměli udělat nějakou změnu jen proto, aby nedošlo k její nežádoucí expanzi, která by mohla přinést nepřijatelné následky.¹²⁵

Dle mého názoru se však v tomto případě jedná o argumentační faul, jelikož ti, kdo kluzkým svahem argumentují nejsou obdařeni nadpřirozenými schopnostmi, a ani nevlastní křišťálovou kouli, ze které by mohli věštít, co daná změna přinese a zda společnost podlehne či nepodlehne nějakému trendu, resp. zda takováto změna povede k nevyžádaným a neakceptovatelným důsledkům. Nelze současně opomenout, že argument kluzkého svahu může být sám o sobě sebedestruktivní. Současně si myslím, že se podlehnutí trendům a nežádoucím následkům dá vyhnout precizní právní úpravou, přičemž by ve prospěch změny mohlo být naopak argumentováno tzv. „lepkavým svahem“, dle něhož nějakou změnu uděláme i když ji nepodporujeme a učiníme tak jakýsi kompromisní ústupek, abychom tak předešli ve výsledku horšímu výsledku, přičemž současně zabráníme nežádoucím důsledkům.¹²⁶

Pokud se vrátíme ke scénáři s tikající bombou, tak najdeme další argument proti relativizaci zákazu mučení či jiného špatného zacházení. Velké množství kritiků totiž argumentuje v případě tikající bomby tím, že je tento případ nereálný a z „říše snů“. V tomto souhlasím s Berrym Gewenem, který pokládá jasnou otázku, zda je tento scénář opravdu tak nepravděpodobný? Dle mého názoru totiž obdobná situace klidně může nastat, a to s ohledem na stále se zlepšující technologie, kdy jaderná bomba již nemusí být svržena z letadla nebo nesena obří raketou, ale může být klidně přepravena v kufříku auta. Tak stejně není nemožné, že bychom

¹²²BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 252.

¹²³SOBEK, Tomáš. *Právní myšlení: kritika moralismu*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, s. 179.

¹²⁴MILLER, Seumas. *Torture* [online]. plato.stanford.edu, 7. února 2006 [cit. 7. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://plato.stanford.edu/entries/torture/>>.

¹²⁵SOBEK: *Právní myšlení: kritika moralismu...*, s. 180.

¹²⁶Tamtéž

nemohli zajmout člověka, o kterém jasně víme, že danou nálož někde dal a bez něj nebude včas nalezena.¹²⁷

Stoupenci absolutnosti zákazu špatného zacházení taktéž namítají, že mučení nebo jiné špatné zacházení buď vůbec nefunguje, nebo funguje jen sporadicky, přičemž vede často ke špatným výsledkům, neboť osoba, která je mu podrobena v důsledku bolesti, strachu z další bolesti či ponížení řekne cokoli, jen aby již vše skončilo.¹²⁸ K tomuto mne opět napadá otázka, proč by tedy bylo mučení v případě výslechu vůbec využíváno? Je samozřejmé, že pokud vyslyšíme člověka, který je nevinný a opravdu žádné informace nemá, tak mučení či jiné špatné zacházení fungovat nebude, přičemž pokud něco takováto osoba prozradí povede to opravdu ke špatným výsledkům.

Je ovšem možné takovéto situace minimalizovat, a to opět náležitou právní úpravou, která by garantovala, že tvrdší metody výslechu budou používány jen v situacích, kdy se bude jevit jako velmi nepravděpodobné, že by daná osoba byla osobou nevinnou, resp. kdy nepůjde jen o jakési diskutabilní podezření, ale vyšetřovatelé si budou téměř jistí, že se jedná o osobu vinou. Dlužno podotknout, že mučení se jako prostředek k získávání informací užívalo po staletí, přičemž pochybuji o tom, že by bylo mučení využíváno, když by výsledky nepřinášelo s tím, že nemám na mysli mučení, které směřovalo k vynucení doznání či jako trest. Pro podporu tohoto argumentu lze poukázat na věc Gäfgen proti Německu, kde bylo pachateli mučením pouze vyhrožováno, přičemž tento pod nátlakem prozradil, že uneseného chlapce zabil a kde se jeho tělo ukryl.

Ke shora uvedenému lze taktéž uvést, že úspěšnost mučení či jiných forem špatného zacházení je sice důležitá, avšak není esenciální, neboť to že špatné zacházení nemusí přinést vždy kýžený výsledek ještě neznamená, že bychom ho měli proto zakazovat, neboť jak správně podotkl David Černý, tak například u nutné obrany také nevíme, zdali se útočníku ubráníme, ale přesto máme nárok bránit své zdraví a svůj život.¹²⁹

Tímto se dostáváme k dalšímu argumentu proti relativizaci zákazu mučení a jiného špatného zacházení, jelikož může vyvstat otázka, co v případě, že dojde ke špatnému zacházení vůči osobě nevinné? Na tento argument lze odpovědět pouze tím, že by případná právní úprava

¹²⁷GEWEN, Barry. *Is Torture Always Morally Wrong?* [online]. nationalinterest.org, 19. prosince 2014 [cit. 10. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://nationalinterest.org/feature/torture-always-morally-wrong-11897>>

¹²⁸BARTONĚ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 252.

¹²⁹ČERNÝ, David. *Smíme mučit teroristy?* [online], kontrafikce.blogspot.cz, 2. září 2016 [cit. 19. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://kontrafikce.blogspot.cz/2016/09/muceni-bohuzel-nekdy-resenim-je.html>>.

musela být natolik důsledná, jakož i na ni navazující metodiky, že by k tomuto mohlo dojít pouze v ojedinělých případech, přičemž by současně mohly být používány jen metody, které nezanechají v daném člověku doživotní psychické následky, a pokud je zanechají, tak aby byly tyto co možná nejmenší. Současně by nesměly být používány metody, které jsou doprovázeny fyzickými následky. Navíc by takovému člověku měla být vždy dána dostatečná náhrada za nemajetkovou újmu, kterou v důsledku pochybení utrpěl, přičemž bych se v tomto ohledu nebránil, aby takováto náhrada byla jen z části náhradou a z další části pokutou, což by mohlo přinést satisfakci dané osobě, a to za předpokladu, že by nejen náhrada újmy, ale taktéž penalizace dosahovala objektivně určené dostatečné výše.

V neposlední řadě se často vyskytuje argument, že pokud bychom legalizovali mučení či jiné špatné zacházení vedlo by toto k eskalaci mučení na všech frontách, čímž by se vytvořil začarovaný kruh, neboť osoby, které jsou vystaveny mučení se následně taktéž dopouštějí mučení, přičemž by taktéž k mučení docházelo ze strany soukmenovců mučené osoby.¹³⁰ S tímto argumentem dle mého taktéž nelze souhlasit neboť to bychom mohli rovnou zakázat absolutně i usmrcení v nutné obraně. Pokud někoho usmrtím v rámci nutné obrany, může i toto mít za následek stejnou odvetnou akci vůči mé osobě, a to například ze strany rodiny usmrceného. Dále nutno poukázat taktéž na fakt, že většina teroristických organizací mučí bez ohledu na to, zda někdo mučil jejich spolubojovníky a takto by činili bez ohledu na naše jednání, vzpomeňme například na praktiky samozvaného islámského státu vůči „vlastním obyvatelům.“

Dalším významným argumentem je taktéž argument, dle kterého by legalizace mučení znamenala ztrátu hodnot naší civilizace.¹³¹ Na tento argument dle mého odpověděl skvěle Tomáš Sobek, který uvedl, že: „*I tzv. hodnoty, přesněji hodnotové postoje, civilizace bychom měli změnit, jsou-li k tomu dobré důvody. Např. zrušení otrokářství vyžadovalo změnu hodnot starověké civilizace. Dnes tuto změnu vnímáme jako pozitivní.*“¹³² Dlužno podotknout, že pokud bychom legalizovali mučení, muselo by to nutně vést ke ztrátě hodnot naší civilizace, přičemž taktéž nelze opomenout, že k našim hodnotám rovněž patří víra v důležitost lidského života apod.

¹³⁰PREUSSE, Ondřej. *Mučení rozhodně není řešení* [online]. kontrafikce.blogspot.cz, 31. srpna 2016 [cit. 19. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://kontrafikce.blogspot.cz/2016/08/muceni-rozhodne-neni-reseni.html>>.

¹³¹Tamtéž

¹³²SOBEK, Tomáš. *Mučení rozhodně není řešení - reakce na článek (komentář)* [online]. kontrafikce.blogspot.cz, 31. srpna 2016 [cit. 19. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://kontrafikce.blogspot.cz/2016/08/muceni-rozhodne-neni-reseni.html>>.

5.3.1 Argumenty pro relativizaci zákazu špatného zacházení

Jak již bylo výše uvedeno, tak špatné zacházení zahrnuje jak mučení, tak kruté, nelidské a ponižující zacházení, přičemž ve prospěch relativizace zákazu špatného zacházení může být argumentováno tím, že zde není důvod, aby bylo právo nebýt vystaven nelidskému nebo ponižujícímu zacházení taktéž absolutním a nederogovatelným.¹³³ O tom, zdali zde tento důvod je či není, lze opět dlouze diskutovat, avšak jsem toho názoru, že v některých případech budou argumenty pro a proti silnější než v jiných případech.

Dle mého názoru by se k tomuto dalo přiklonit, jelikož si myslím, že některé druhy špatného zacházení by opravdu měly být zakázány absolutně, ale současně si nemyslím, že by v důsledku tohoto měly být automaticky zakázány všechny druhy špatného zacházení za všech okolností. Pokud bychom však připustili, že některé formy špatného zacházení jsou akceptovatelné, nemohli bychom již prohlásit zákaz špatného zacházení za absolutní. Dle mého by se to dalo řešit prostým oddělením, když bychom například stanovili, že zákaz mučení je absolutní a zákaz nelidského nebo ponižujícího zacházení je relativní, přičemž do něj lze zasáhnout jen v předem stanovených případech.

V tomto však může nastat problém, jelikož si nemyslím, že by panovala obecná shoda na tom co je ještě mučení, a co je již nelidské či ponižující zacházení. Takovéto neshody by tudíž musely být odstraněny po rozsáhlé debatě mezi odborníky z různých odvětví jako například, právo, lékařství, psychologie, psychiatrie apod. Pokud by v důsledku této diskuze bylo jasně stanoveno, co je co, byl by takovýto postup z mého pohledu akceptovatelný, avšak jak můžeme vidět například v judikatuře ESLP, tak vždy záleží na všech okolnostech daného případu, když je hodnocení špatného zacházení prováděno ad hoc viz případ *Gäfgen* proti Německu¹³⁴

Zastánci zrušení absolutnosti zákazu poukazují taktéž na to, že absolutnost zákazu špatného zacházení je sice stanovena, avšak je v praxi relativní, když poukazují zejména na fakt, že pro konstatování špatného zacházení musí být splněna podmínka dosažení určitého minimálního stupně závažnosti, který je určován zejména dobou trvání zacházení, jeho fyzickými a psychickými účinky, jakož i pohlavím, věkem, zdravotním stavem oběti atd.,

¹³³ GREER, Steven. Is the Prohibition against Torture, Cruel, Inhuman and Degrading Treatment Really „Absolute“ in International Human Rights Law? *Human Rights Law Review*, roč. 15, č. 1, s. 101 - 137. Dostupné na <<http://hrlr.oxfordjournals.org/content/15/1/101.full?sid=fff47270-e0eb-4072-8e4d-cf72d37cc45b>>.

¹³⁴ Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 1. června 2010, *Gäfgen* proti Německu, stížnost č. 25803/94. Dostupné na <[http://hudoc.echr.coe.int/eng#{"itemid":\["001-99015"\]}](http://hudoc.echr.coe.int/eng#{)>.

přičemž v tomto ohledu lze shledat prvek relativnosti, neboť v jednom případě soud vyřkne porušení tohoto práva a v jiném naopak ne, a to i přes to, že jsou obě situace podobné, přičemž by mohlo být diskutováno, která z nich je horší.¹³⁵ V tomto případě si nejsem jist zda je tento argument opravdu tak silný, aby na jeho základech mohlo být upuštěno od absolutnosti zákazu špatného zacházení, ale myslím si, že tento argument určité otázky vyvolávat může. Největším problémem je dle mého to, že není lehké stanovit přesné mantinely, kdy již nějaké jednání dosahuje minimálního stupně závažnosti.

5.3.2 Dílčí závěr

Oba shora uvedené argumenty nemohou být dle mého názoru samy o sobě podnětem pro relativizaci práva nebýt mučen či podrobován krutému nelidskému nebo ponižujícímu zacházení, resp. nemohou samy o sobě vyvrátit absolutnost zákazu špatného zacházení, ale dle mého názoru jsou ve spojení s dalšími argumenty schopny tuto absolutnost překonat.

5.3 Shrnutí

Jak bylo v předešlých podkapitolách uvedeno, tak existuje velké množství argumentů pro a proti absolutnosti zákazu mučení, krutého a nelidského nebo ponižujícího zacházení či trestání. Jak z těchto podkapitol taktéž vyplývá, tak dle mého názoru, lze některé formy špatné ho zacházení ospravedlnit, a to zejména z pohledu etického. Je totiž pravdou, že špatné zacházení je obecně špatné, ale za určitých okolností je z etického pohledu ospravedlnitelné. Dále bylo právo nebýt mučen či podrobován jinému špatnému zacházení konfrontováno s právem na život, přičemž si myslím, že zde existují důvody, kdy by právo na život mělo převážet nad zákazem špatného zacházení, a tudíž by se nemělo jednat o právo absolutní ale právo relativní. Taktéž byl výše vyvrácen argument kluzkého svahu jakož i další argumenty pro absolutnost zákazu špatného zacházení, přičemž byly taktéž uvedeny argumenty vyvracející absolutní povahu tohoto práva. Podstatným problémem v této věci je však fakt, že zákaz špatného zacházení je jak v národních, tak mezinárodních právních systémech považován za absolutní s tím, že v rámci

¹³⁵GREER, Steven. Is the Prohibition against Torture, Cruel, Inhuman and Degrading Treatment Really „Absolute“ in International Human Rights Law? *Human Rights Law Review*, roč. 15, č. 1, s. 101 - 137. Dostupné na <<http://hrlr.oxfordjournals.org/content/15/1/101.full?sid=fff47270-e0eb-4072-8e4d-cf72d37cc45b>>

mezinárodního práva veřejného je zákaz mučení taktéž normu *ius cogens*,¹³⁶ přičemž je velmi těžké tento stav změnit. S ohledem na tento fakt se níže pokusím nastínit možnosti řešení.

5.4 Návrh možného řešení

Abychom mohli přistoupit ke konkrétnímu možnosti řešení, musíme se nejdříve vypořádat s absolutností zákazu špatného zacházení. Jak již bylo uvedeno, tak zákaz mučení patří k mezinárodním obyčejům, a tudíž vyvstává otázka, zda je možné takovýto obyčej zrušit? Mohli bychom k tomuto problému přistoupit tak, že bychom ponechali zákaz mučení a povolili bychom pouze kruté, nelidské nebo ponižující zacházení. To by však dle mého nebylo nejlepší řešení, neboť se situace neustále vyvíjí a to, co dnes ještě není považováno za mučení, může být klidně v budoucnu za mučení považováno¹³⁷.

Dalším možným řešením je tedy zrušení tohoto mezinárodního obyčeje, ale jak to udělat? Možným řešením by bylo nevyužívání této normy z dlouhodobého hlediska, když by takto tato norma pozbyla platnosti.¹³⁸ Aby k tomuto došlo, muselo by se však jednat o dlouhodobé a opakované neužívání, přičemž by muselo současně panovat všeobecné přesvědčení, že je toto oprávněné a v souladu s mezinárodním právem. Další možností by bylo, že by některý ze států nedodržel svůj závazek nemučit a ostatní státy by toto porušování neustále tolerovaly.¹³⁹ Z tohoto by se mohlo zdát, že je takováto situace nereálná, ale je tomu tak doopravdy? Dle mého názoru je to možné, ale pouze za předpokladu, že by v této věci panoval obecný konsenzus mezi nejsilnějšími aktéry na poli mezinárodního práva, jako například USA, Rusko, Čína, Německo, Kanada, Austrálie atd. Pokud by většina států schválila relativizaci zákazu mučení a jiného špatného zacházení, neměli by ostatní z faktického hlediska žádnou možnost tomuto zabránit.

Pokud tedy vezmeme v potaz, že by všechny státy, nebo alespoň většina, připustila souhlas s relativizací zákazu mučení a jiného špatného zacházení, jaký by měl být další postup? Jak by mělo být s takovouto situací naloženo, aby se nenaplnily obavy některých kritiků této relativizace, a současně by užití špatného zacházení bylo ospravedlnitelné?

V této situaci by musela být dle mého názoru vystavěna kvalitní norma, která by přesně a jasně vymezovala situace, ve kterých by bylo možné přistoupit k některým tvrdším metodám

¹³⁶BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 253.

¹³⁷MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 197.

¹³⁸Tamtéž, s. 198.

¹³⁹Tamtéž, s. 199.

výslechu. Jak jsem již uvedl v podkapitole zabývající se ospravedlněním mučení a jiného špatného zacházení, tak by takováto norma měla především obsahovat tyto podmínky. Za prvé by se muselo jednat o případ kdy by hrozilo reálné nebezpečí, pro lidské životy, a v některých extrémních případech i pro jeden lidský život, přičemž by takováto hrozba byla zcela naléhavá. Za druhé by bylo ke špatnému zacházení přistoupeno jakožto k možnosti ultima ratio. Za třetí by nesmělo dojít ke špatnému zacházení, které by přesahovalo určité hranice a mohlo by být využito jen za účelem získání informací, a za páté by nesmělo vést k usmrcení zadržené osoby. Nelze taktéž opomenout, že by tyto podmínky musely být splněny kumulativně.

K tomuto se však pojí otázka, zda by takto vystavěná norma opravdu zabránila zneužívání špatného zacházení, resp. jak by bylo zabráněno tomu, aby nedošlo k podlehnutí trendu a nevedla tak legalizace některých forem špatného zacházení k neakceptovatelným výsledkům? Abychom tomuto zabránili, museli bychom taktéž zřídit dostatečné kontrolní mechanismy. Jednou z možností je zřízení nezávislé mezinárodní komise, která by buď vydávala povolení k užití špatného zacházení, nebo která by jej následně schvalovala. Dlužno podotknout, že osobně nesouhlasím například se zřízením tzv. torture warrants, která navrhuje Alan Dershowitz, jelikož by v této situaci docházelo k ke schvalování vnitrostátním soudem, což by dle mého neposkytlo dostatečné záruky.¹⁴⁰ Dle mého názoru současně neposkytuje dostatečné záruky samostatné schvalování špatného zacházení ex post, které prosazuje někteří ze zastánců špatného zacházení, když tito nejčastěji odkazují na užití institutu krajní nouze.¹⁴¹ K tomuto nutno podotknout, že už vůbec nesouhlasím se systémem, který je například v Izraeli, kdy jednání příslušníků GSS schvaluje sám stát, o jehož nezávislosti lze dle mého názoru pochybovat.

Dle mého názoru by největší záruky poskytovalo, pokud by byly zřízeny hned dvě nezávislé mezinárodní komise, přičemž jedna by použití špatného zacházení schvalovala ex ante, a druhá až ex post. Proti tomuto by mohlo být namítnuto, že pokud by takováto komise rozhodovala o použití špatného zacházení ex ante, mohlo by to trvat dlouhou dobu, přičemž může nastat situace, kdy na toto není čas. V tomto případě by tedy bylo zapotřebí, aby tato komise rozhodovala co nejjednodušeji a nejrychleji, což by s ohledem na dnešní technologie

¹⁴⁰ DERSHOWITZ, Alan. Tortured Reasoning. In LEVINSON, Sanford (ed). *Torture: a collection*. New York: Oxford University Press, 2004, s. 266.

¹⁴¹ PARRY, John T. Escalation and Necessity: Defining Torture at Home and Abroad. In LEVINSON, Sanford (ed). *Torture: a collection*. New York: Oxford University Press, 2004, s. 158.

nemusel být problém, a v případě, že by nebylo takovéto svolení včas uděleno, mohli by případní vyšetřovatelé k použití daných metod přistoupit, přičemž by pak musel daný stát důsledně prokazovat, že se jednalo o situaci, ve které byly splněny všechny podmínky pro použití špatného zacházení, ale souhlas nebyl udělen včas, a to i přes včasnou žádost daného státu.

Co se týče následného posouzení, tak zde by nesl důkazní břemeno stát, který zasáhl do práva nebýt mučen či podrobován jinému špatnému zacházení s tím, že by se v rámci takovéhoho řízení jednalo o velmi důkladný přezkum všech okolností. Aby toto mělo svůj význam, musely by být pro případné porušení stanoveny sankce takového rozsahu, že by případné jednající státy vždy zvažovaly, zdali jsou si svým jednáním opravdu natolik jisté, že k použití takovýchto metod přistoupí.

Nelze říci, že shora uvedený návrh je vyčerpávající, v případě, že by byl zákaz mučení a jiného špatného zacházení relativizován, musela by na toto téma být vedena rozsáhlá debata napříč různými odvětvími a v rámci mezinárodních společenství. Současně si taktéž nemyslím, že mnou navrhované řešení není naprosto bezchybné. Avšak mé stanovisko spočívá vtom, že lze pouze touto cestou zajistit, aby do práva nebýt mučen nebo podrobován krutému, nelidskému a ponižujícímu zacházení, bylo zasahováno jen výjimečně a jen v opravdu ospravedlnitelných případech, přičemž bude současně co nejvíce eliminována možnost excesů ze strany jednotlivých států.

Závěr

Byly zde předneseny argumenty, které jsou jak pro, tak proti absolutnosti zákazu mučení či jiného špatného zacházení, přičemž dle mého názoru převažují právě argumenty proti a jsem tedy toho názoru, že by zákaz mučení a jiného špatného zacházení neměl mít absolutní povahu a měli by zde být možnosti, jak do tohoto práva zasáhnout, a to za předem stanovených podmínek.

Největší problém však shledávám v tom, že zvrátit absolutnost tohoto zákazu je velmi složité s ohledem na dřívější judikaturu jak ESLP, tak i dalších soudů. Jak bylo shora naznačeno, tak existuje určitá možnost v podobě desedua, tj. dlouhodobého neužívání a nerespektování této normy, nicméně je v tomto případě zapotřebí zmínit, že pro toto řešení by musela existovat vůle států. S ohledem na tuto skutečnost se domnívám, že ke změně v dohledné době nedojde, avšak nelze vyloučit, že se tak nestane, neboť argumenty ve prospěch relativizace zákazu špatného zacházení existují a mají dle mého názoru váhu.

V případě, že by došlo k relativizaci zákazu špatného zacházení bude zapotřebí se zamyslet zejména nad podmínkami za kterých do práva nebýt mučen či vystavován špatnému zacházení bude možné zasáhnout, přičemž bude taktéž za potřebí zvážit, jakým způsobem by probíhala kontrola států, a zda by byly zásahy schvalovány ex ante či ex post.

S ohledem na všechny skutečnosti uvedené v této diplomové práci jsem toho názoru, že právo nebýt mučen či vystaven krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení či trestání by nemělo být právem absolutním, neboť se domnívám, že existují vážné důvody proti jeho absolutní povaze, a že některé druhy špatného zacházení lze z etického hlediska ospravedlnit, přičemž právo na život může za určitých okolností převážit právo jedince nebýt mučen nebo vystavován jinému špatnému zacházení.

Seznam použitých zdrojů

Literatura

1. BARTOŇ, Michal a kol. *Základní práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. 608 s.
2. ČAPEK, Jakub a kol. *Přístupy k etice II*. 1. vydání. Praha: Filosofia, 2015. 298 s.
3. HLAVINKA, Pavel. *Etika*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 144 s.
4. HRDINA, Antonín Ignác, MASOPUST, Zdeněk. *Chrestomatie ke studiu filosofie práva*. 1. vydání. Praha: Leges, s.r.o., 2011. 432 s.
5. KANT, Immanuel. *Základy metafyziky mravů*. 2. vydání. Praha: Svoboda, 1990. 128 s.
6. KOLEKTIV AUTORŮ. *Ottův slovník naučný: Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí, 8. díl Dřevařské stavby – Falšování*. Praha: J. Otto, 1894. 1039 s.
7. MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné: jeho obecná část a poměr k jiným právním systémům, zvláště k právu českému*. 5. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 552 s.
8. ROTTER, Hans. *Důstojnost lidského života: základní otázky lékařské etiky*, 1. vydání, Praha: Vyšehrad, 1999. 120 s.
9. SANDEL, Michael. *Spravedlnost: co je správné dělat*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2015. 306 s.
10. SOBEK, Tomáš. *Právní myšlení: kritika moralismu*. 1. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 620 s.
11. VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. 3. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 66 s.

Komentáře

1. KMEC, Jan. a kol. *Evropská úmluva o lidských právech*. 1. Vydání. Praha: C.H. Beck, 2012. 1696 s.
2. WANGEROVÁ, Eliška a kol. *Komentář k Listině základních práv a svobod*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2012. 906 s.

Články

1. GREER, Steven. Is the Prohibition against Torture, Cruel, Inhuman and Degrading Treatment Really „Absolute“ in International Human Rights Law? *Human Rights Law Review*, roč. 15, č. 1, s. 101 - 137.
2. IMSEIS, Ardi. Moderate Torture on Trial: Critical Reflections on the Israeli Supreme Court Judgement concerning the Legality of General Security Service Interrogation Methods. *Berkeley Journal of International Law*. roč. 19, č. 2, s. 328 - 349.

Judikatura

1. nález Ústavního soudu ze dne 7. prosince 2005, sp. zn. ÚS IV. 412/04, čl. IV. odst. 4.
2. nález Ústavního soudu ze dne 29. února 2008, sp. zn. II. ÚS 2268/07, článek IV. odst. 43.
3. Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 27. září 1995, *McCann, Farell a Savage proti Spojenému království*, stížnost č. 18984/91.
4. Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 28. října 1998, *Osman proti Spojenému království*, stížnost č. 87/1997/871/1083.
5. Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 9. června 2009, *Opuz proti Turecku*, stížnost č. 33401/02.
6. Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 28. července 1999, *Selmouni proti Francii*, stížnost č. 25803/94.
7. Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 23. srpna 2001, *Denizci a další proti Kypru*, stížnost č. 25316-25321/94 a 27207/95.
8. Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 18. ledna 1978, *Irsko proti Spojenému království*, stížnost č. 5310/71.
9. Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 25. dubna 1978, *Tyrrer proti Spojenému království*, stížnost č. 5856/72.
10. Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 28. února 2008, *Saadi proti Itálii*, stížnost č. 37201/06.

11. Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 9. února 2005, *Hasan Ilhan proti Turecku*, stížnost č. 25803/94.
12. Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 4. října 2010, *Al-Saadoon and Mufdhi proti Spojenému království*, stížnost č. 61498/08.
13. Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 25. července 2013, *Kummer proti České republice*, stížnost č. 32133/11.
14. Evropský soud pro lidská práva: Rozsudek ze dne 1. června 2010, *Gäfgen proti Německu*, stížnost č. 25803/94.
15. náleží Ústavního soudu ze dne 7. prosince 2005, sp. zn. ÚS IV. 412/04, čl. IV odst. 4.
16. náleží Ústavního soudu ze dne 29. února 2008, sp. zn. II. ÚS 2268/07, článek IV. odst.43.
17. rozhodnutí Nejvyššího soudu státu Izrael ze dne 26. května 1999, *Public Committee Against Torture in Israel v. The State of Israel and General Security Service*, rozhodnutí č. HCJ 5100/9.
18. usnesení Ústavního soudu ze dne 6. března 2014, sp. zn. I. ÚS 3917/11, čl. VI. odst. 2.

Příspěvky ve sborníku

1. DERSHOWITZ, Alan. Tortured Reasoning. In LEVINSON, Sanford (ed). *Torture: A collection*. New York: Oxford University Press, 2004, s. 257 - 280.
2. PARRY, John T. Escalation and Necessity: Defining Torture at Home and Abroad. In LEVINSON, Sanford (ed). *Torture: a collection*. New York: Oxford University Press, 2004, s. 145 - 164.

Právní předpisy

1. zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
2. Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
3. Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

4. zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
5. Všeobecná deklarace lidských práv a svobod ze dne 10. prosince 1948, přijata a vyhlášena rezolucí Valného shromáždění OSN č. 217/III.A
6. Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora ze dne 26. června 1945
7. vyhláška č. 120/1976 Sb., ministra zahraničních věcí o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech
8. vyhláška č. 143/1988 Sb., ministra zahraničních věcí o Úmluvě proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání
9. vyhláška č. 65/1954 Sb., ministra zahraničních věcí o Ženevských úmluvách ze dne 12. srpna 1949 na ochranu obětí války

Internetové zdroje

1. BITTNER, Petr. *Pokročilá technika vyslychání* [online]. denikreferendum.cz, 22. září 2016 [cit. 6. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://denikreferendum.cz/clanek/23773-pokrocila-technika-vyslychani>>.
2. B'TSELEM. *Rocket and mortar fire into Israel* [online]. btselem.org, 1. ledna 2011 [cit. 27. října 2016]. Dostupné na <http://www.btselem.org/israeli_civilians/qassam_missiles#data>.
3. B'TSELEM. *Special interrogation methods* [online]. btselem.org, 1. ledna 2011 [cit. 1. listopadu 2016]. Dostupné na <http://www.btselem.org/torture/special_interrogation_methods>.
4. B'TSELEM. *Failure to investigate alleged cases of ill-treatment and torture* [online]. btselem.org, 1. ledna 2011 [cit. 1. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://www.btselem.org/torture/impunity>>.
5. B'TSELEM, *Background: Torture and abuse in interrogations* [online]. btselem.org, 1. ledna 2011 [cit. 2. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://www.btselem.org/torture>>.

6. B'TSELEM, *13-year-old beaten during interrogation and imprisoned for two months* [online]. btselem.org, 13. listopadu 2013 [cit. 2 listopadu 2016]. Dostupné na <http://www.btselem.org/video/20080703_abuse_of_minor_detainee_majed_jaradat>.
7. ČERNÝ, David. *Smíme mučit teroristy?* [online], kontrafikce.blogspot.cz, 2. září 2016 [cit. 19. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://kontrafikce.blogspot.cz/2016/09/muceni-bohuzel-nekdy-resenim-je.html>>.
8. HERSH, Seymour. *Torture at Abu Ghraib* [online]. newyorker.com, 10. května 2004 [cit. 18. listopadu 2016] Dostupné na <<http://www.newyorker.com/magazine/2004/05/10/torture-at-abu-ghraib>>.
9. GEWEN, Barry. *Is Torture Always Morally Wrong?* [online]. nationalinterest.org, 19. prosince 2014 [cit. 10. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://nationalinterest.org/feature/torture-always-morally-wrong-11897>>.
10. MACHULA, Tomáš. *Princip dvojího účinku* [online]. bigblogger.lidovky.cz, 27. červen 2016 [cit. 11. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://machula.bigblogger.lidovky.cz/c/190793/Princip-dvojeho-ucinku.html>>.
11. MALANÍK, Michal. *Meze utilitarismu* [online]. lawportal.cz, 3. října 2013 [cit. 5. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://www.lawportal.cz/meze-utilitarismu/>>.
12. MILLER, Seumas. *Torture* [online]. plato.stanford.edu, 7. února 2006 [cit. 7. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://plato.stanford.edu/entries/torture/>>.
13. MOROZOVÁ, Helena. *Historický vývoj pojmu důstojnost a jeho postupné začlenění do právního pořádku* [online]. Pravniprostor.cz, 14. ledna 2016 [cit. 8. října 2016]. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/historicky-vyvoj-pojmu-dustojnost-a-jeho-postupne-zacleneni-do-pravniho-poradku>>.
14. MZV ČR. *Aktuální doporučení pro cesty* [online]. MZV.cz, publikováno 14. října 2015 [cit. 27. října 2016]. Dostupné na <http://www.mzv.cz/jnp/cz/cestujeme/aktualni_doporuceni_a_varovani/izrael_aktualni_doporuceni_pro_cesty_6.html>.
15. SOBEK, Tomáš. *Mučení rozhodně není řešení - reakce na článek (komentář)* [online]. kontrafikce.blogspot.cz, 31. srpna 2016 [cit. 19. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://kontrafikce.blogspot.cz/2016/08/muceni-rozhodne-neni-reseni.html>>.

16. SUCHÁNEK, Petr. *Nesnesitelná lehkost mučení* [online]. a2larm.cz, 10. března 2015 [cit. 7. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://a2larm.cz/2015/03/nesnesitelná-lehkost-muceni/>>.
17. THE PUBLIC COMMITTEE AGAINST TORTURE IN ISRAEL. *Torture in Israel* [online]. stoptorture.org.il, 1. březen 2016 [cit. 2. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://stoptorture.org.il/frequently-asked-questions/milestones-in-the-struggle-against-torture-in-israel/?lang=en>>.
18. THE PUBLIC COMMITTEE AGAINST TORTURE IN ISRAEL. *Torture in Israel* [online]. stoptorture.org.il, 1. června 2015 [cit. 2. listopadu 2016]. Dostupné na <http://stoptorture.org.il/wp-content/uploads/2015/11/CF_Israel_Final-2.pdf>.
19. WALSH, Bryan. *Waterboarding: A Mental and Physical Trauma* [online]. content.time.com, 20. dubna 2009 [cit. 17. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://content.time.com/time/nation/article/0,8599,1892721,00.html>>.
20. PREUSSE, Ondřej. *Mučení rozhodně není řešení* [online]. kontrafikce.blogspot.cz, 31. srpna 2016 [cit. 19. listopadu 2016]. Dostupné na <<http://kontrafikce.blogspot.cz/2016/08/muceni-rozhodne-neni-reseni.html>>.

Abstrakt

Cílem diplomové práce je podrobit úvaze problematiku ospravedlnitelnosti absolutní povahy zákazu mučení a jiného špatného zacházení, přičemž pohledy a názory se různí. Práce je shrnuta do 5 kapitol. První kapitola vymezuje pojem právo na život. Druhá kapitola se zabývá problematikou lidské důstojnosti. Třetí kapitola skýtá hledisko na zákaz mučení a jiného špatného zacházení. Čtvrtá kapitola podrobuje současný náhled na mučení v Izraeli s ohledem na vyhrocenou bezpečnostní situaci. Pátá kapitola, jež je poslední, se zabývá oprávněností absolutní povahy zákazu špatného zacházení.

Klíčová slova

Evropský soud pro lidská práva, mučení, právo na život, špatné zacházení, Izrael

Abstract

The purpose of this diploma thesis is to think over the issue of justifiability of absolute nature of the prohibition of torture or other ill-treatment but views and opinions are different. The first chapter defines the concept of the right to a life. The second chapter deals with the human dignity. The third chapter provides a perspective on the prohibition of torture or other ill-treatment. The fourth chapter provides a picture of legal approaches to torture in Israel with regards to the escalation of the security situation. The fifth chapter, which is the last, deals with the legitimacy of the absolute nature of the prohibition of ill-treatment.

Key words

European Court of Human Rights, torture, the right to life, ill-treatment, Israel